

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : / /

Tezin Savunma Tarihi : / /

Tez Danışmanı :

Trabzon

ÖNSÖZ

Bu çalışma K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında yapılmıştır.

Çalışmada, Mimari yapının en önemli unsurlardan olan biçimsel dizimin öngörülen seçme ve değerlendirme yöntemleriyle ele alınmıştır. Binalar cephesel nitelik bakımından ele alınmış ve var olan biçimsel tercihlere bağlı olarak gruplandırılmıştır. Cephelerdeki biçimlerin farklı dönemlerdeki değişimleri irdelenerek elde edilen soyut ve somut verilere bağlı olarak, bina ve cephe ölçeğinde tasarım unsurları göz önüne alınarak analizler yapılmıştır.

Bu çalışmada büyük desteğini gördüğüm tez hocama, ders aldığım ve desteklerini gördüğüm tüm hocalarıma ve bu çalışmada devam etmemde maddi, manevi beni destekleyerek bana moral veren aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Hüseyin Celal DİHKAN
Trabzon 2021

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ortahisar Pertevpaşa ve şht. Refik Cesur Sokak Üzerinde Bulunan Konut Cephelerinde Farklı Dönem Yapılarının Biçimsel İrdelenmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Cengiz TAVŞAN’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 07/07/2021

Hüseyin Celal DİHKAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ	X
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Sorunun Belirlenmesi	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve İzlenen Yöntem	2
1.3. Tarihi Çevre -Tasarım -Yaklaşım	3
1.3.1. Tarihi Çevre Tanımı, Kavramı ve Önemi	7
1.3.2. Tarihi Çevre İçinde Tasarım	15
1.3.3. Tarihi Çevre İçinde Tasarım Yaklaşımları	17
1.3.4.1. Kuramsal Yaklaşımlar	18
1.3.4.2. Uygulamacı Yaklaşımlar	21
1.3.5. Tarihi Çevre İçindeki Tasarım Yaklaşımları	22
1.3.5.1. Tarihi Çevrede Uyum	23
1.3.5.2. Tarihi Çevrede Kontrast/Zıt Yaklaşım	23
1.3.5.3. Tarihi Çevrede Serbest Yaklaşım	24
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR	25
2.1. Araştırmanın Yöntem ve Sitrüktürü	25
2.2. Çalışma Alanının Belirlenmesi	26
2.3. Çalışma Alanının Tanıtılması ve Örneklerin Seçilmesi	27
2.4. Çalışma Alanı Tablo ve Yapı Analiz Tablolarının Oluşturulması	28
2.4.1. Çalışma Alanı Vaziyet Ölçeğinde Tablonun Oluşturulması	28
2.4.2. Çalışma Alanı Siluet Tablolarının Oluşturulması	29
2.4.3. Çalışma Kapsamında Ele Alınan Kriterler	30
2.4.4. Çalışma Alanı Yapı Analiz Tablosunun Oluşturulması	31

3.	BULGULAR VE İRDELEME.....	32
4.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	61
5.	KAYNAKLAR.....	66
ÖZGEÇMİŞ		

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

ORTAHİSAR PERTEVPAŞA VE ŞHT. REFİK CESUR SOKAK ÜZERİNDE BULUNAN KONUT
CEPHELERİNDE FARKLI DÖNEM YAPILARININ BİÇİMSEL İRDELENMESİ

Hüseyin Celal DİHKAN

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Cengiz TAVŞAN
2021, 68 (Tez Sayfa)

Bu çalışma kapsamında Trabzon ili Ortahisar mahallesinde bulunan Pertevpaşa ve Şht. Refik Cesur sokak üzerinde bulunan konut cephelerinde farklı dönem yapılarının biçimsel irdelenmesi hedeflenmiştir. Buradan hareketle çalışma alanı üzerinde bulunan yapılaşmanın Osmanlıdan Cumhuriyet dönemine olan süreçte biçimsel ve kültürel değişimi, ele alınan sokak silüyeti kapsamında seçilen yapıların cephe üzerinde biçimsel farklılıklarının ve sokak cephesinde bu yapılara ait cephe formunun bütünsellikte uyumu veya uyumsuzluğunun neler olduğu belirlenen kriterler ışığında değerlendirilmiştir. Alan bulguları analiz edildiğinde belirli bölümlerde değişimin net gözle görüldüğü diğer alanların ise değişimi kabullenemediği veya değişimdeki netliğin sağlanamamasından oluşan tarihsel süregelen değişimde kolaycı yaklaşım ile çevre üzerinde net bir alan dokusunu yapısal bloklar ile çökerttiği gözlemlenmiştir. Alanda her ne kadar yeni uygulamalarda dikkatli yenileme oluşturulmuşsa da eski denilebilecek geleneksel türde yapı bloğu bu yenilenme içinde görsel algıyı cezp edecek görsellik sunmaktadır. Sonuç olarak alanda monoton yapılaşmanın engellenmesi ve estetiğe verilen önemin arttırılabilmesi adına sokak silüetinin kültür ile etkileşimi göz önünde bulundurulmalı ve sürdürülebilirlik sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, Sokak Silüyeti, Cephe, Bütünsellik

Master Thesis

SUMMARY

A FORMAL EXAMINATION OF DIFFERENT PERIOD STRUCTURES ON HOUSING FACADES ON
ORTAHİSAR PERTEV PASHA and ŞHT. REFİK CESUR STREET

Hüseyin Celal DİHKAN

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Architecture Graduate Program
Supervisor: Assoc. Prof. Cengiz TAVŞAN
2021, 68 Pages

Within the scope of this study, it is aimed to examine the structures of different periods on the facades of the houses on Pertevpaşa and Şht. Refik Cesur streets in the Ortahisar neighborhood of Trabzon province. From this point of view, the formal and cultural change of the construction on the study area from the Ottoman to the Republican period, the formal differences of the buildings selected within the scope of the street silhouette on the facade, and the harmony or incompatibility of the facade form of these buildings on the street facade were evaluated in the light of the determined criteria. When the field findings are analyzed, it has been observed that the historical continuum, which consists of the fact that the other areas where the change is seen clearly in certain sections, cannot accept the change or that the clarity in the change cannot be provided, has collapsed a clear area texture on the environment with the structural blocks, with an easy approach in change. Although careful renovation has been created in the area with new applications, the traditional type of building block, which can be called old, offers a visual appeal that will attract the visual perception in this renewal. As a result, in order to prevent monotonous construction in the area and to increase the importance given to aesthetics, the interaction of street silhouette with culture should be considered and sustainability should be ensured.

Key Words: Trabzon, Street, Silhouette, Facade, Integrity

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1.	Ortahisar Mah. Pertevpaşa Sokak ve Şht. Refik Cesur Cad. Uydu G3r3n3m3.....	1

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Araştırma Akışı.....	25
Tablo 2. Yapı Analiz Tablosu.....	31
Tablo 3. F6 Yapısı Analiz Tablosu.....	33
Tablo 4. F5 Yapısı Analiz Tablosu.....	35
Tablo 5. F4 Yapısı Analiz Tablosu.....	37
Tablo 6. F3 Yapısı Analiz Tablosu.....	39
Tablo 7. F1 Yapısı Analiz Tablosu.....	41
Tablo 8. G1 Yapısı Analiz Tablosu.....	43
Tablo 9. G2 Yapısı Analiz Tablosu.....	45
Tablo 10. F2 Yapısı Analiz Tablosu.....	47
Tablo 11. G6 Yapısı Analiz Tablosu.....	49
Tablo 12. G7 Yapısı Analiz Tablosu.....	51
Tablo 13. G8 Yapısı Analiz Tablosu.....	53
Tablo 14. G4 Yapısı Analiz Tablosu.....	55
Tablo 15. G5 Yapısı Analiz Tablosu.....	57
Tablo 16. G3 Yapısı Analiz Tablosu.....	59

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Sorunun Belirlenmesi

Tarihi çevre içinde ele alınan çeşitli tasarım yaklaşımlarının farklı seçenekler ortaya konmasının yanında bazı sorunları da beraberinde getirdiği bilinmektedir. Tarihi çevre doku ve biçimsel yönlerinin yanında kent kültürünün gelişimine katkı sağlamakta ve kentlerin biriken yapı bloklarına göre daha elit bir duruş sergilemektedir. Ancak bu tarihi çevredeki dokular çeşitli tasarım öğeleriyle desteklenmediği için yanlış tasarım yaklaşımlarıyla cephe silüetleri bozucu nitelikte olabilmektedir. Bu bağlamda yapı niteliğini de göz önünde bulundurarak yapılan bina tasarımları tarihi çevredeki sokak silüetlerini dokuyla uyumunu orantısız şekilde bozmaktadır. Bu artış farklı yönlerden cephe silüetlerini etkilemekte ve tasarım öğelerinde monotonlaşmaya gidilmektedir. Tarihi doku içerisinde yapılaşmanın çeşitli yönlerden tasarıma etkisinin boyutlarının belirlenmesi ve ele alınması gerekmektedir. Tarihi dokuya yapılabilecek müdahalelerde yapı ve tarihi çevre niteliğinin değişkenlerinin belirli kurallar ve dizinler dahilinde ele alınması gerekmektedir.

Bu çalışmada tarihi çevre içinde tasarım yaklaşımlarını ele alırken özellikle mimarların nasıl bir yol izlediklerinin uygulama çalışmalarıyla ele alınması ve yeni çizimler üretilmesi gelecek tasarımlara ve yaklaşımlara katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Tarihi çevre içinde bulunan çeşitli tasarımlar belli nitelikteki yapılaşmayı ortaya koymaktadır. Yapı bloğunda farklı tasarım yaklaşımları incelenerek elde edilecek sonuçlarla dokuya uyum nitelikleri belirlenerek gelecek tasarımlara yönelik tasarım kararlarına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Yapılaşmanın çeşitli niteliklerini belirleyerek tarihi çevre ile olan ilişkisini ortaya koyarak, tasarım önerilerinde dokusal ve çevresel tasarım niteliklerinin belirlemenin nasıl bir etki yaratacağını ve bu etkinin yapılaşmadaki tasarım dengelerini nasıl etkileyebileceğini ele almak istenmektedir.

Günümüz kentlerinin en önemli sorunlarından birisi de, kentlerin yaşamda çevre kullanımına yüklenen anlam ilkesi ve sürekliliğinde önemli bir etken olan tarihi çevre içinde ve ya yakın çevresinde kültürel çevresel mimari uslubu tekrardan ibaret kütlelerin bu

çevrelerin bütünlüğünün, belirginliğinin ve kültürel çevresel mimari uslubunun taşıdıkları değerleri ile kentlerin daha da monoton bir görünüm almalarıdır.

Bu durum, geçmişten günümüze pek çok kültürel dokuyu ve kültürel değişim sürecini yapısal düzeyde bize yansıtmaktadır. Bina ritüelleri alanı gelişimden ileri seviye düzen değişimine itelemiştir. Yapı silüette değerlendirilme yaklaşımları farklılıkları gösterir nispette açıklanacaktır. Yapılan form analizlerinde oluşturulan tablolarda formalsal değerlendirmeler yapılacaktır. Alan ritüelleri değişkenler analizine gidilecek ve açıklanan tablo analizleri ile sonuçlandırılacak veriler bulgular değişiminde önerilere açık ritüeller saptanacaktır.

Alandaki yapılaşma bloğunda bina cephe biçimlerinde kullanılan öğelerin hem kendi içinde hem günümüz mimari değerlerine olumlu veya olumsuz yönden katkısının olup olmadığı bu çalışma kapsamında tartışılacaktır.

Bu bağlamda ele alınan çalışma kent içinde yer alan mimari unsurların farklı dönemlerde nasıl değişimlere uğrayarak günümüze kadar geldiği konusunu ele alacaktır. Bu süreçte belirlenen çalışma alanına bağlı olarak yapı veya yapı blokları farklı dönemlerdeki biçimsel yansımaları irdelenerek, mimari değişimin somut ve soyut verileri ortaya koyulacaktır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve İzlenen Yöntem

Bu bağlamda çalışma, sokak üzerindeki farklı dönem yapılarının somut ve soyut analizlerle bulunduğu alanın değer ve niteliklerinin cephe biçimindeki yansımalarının cephe değişkenliğinde görülen farklı form olgularının saptanması olarak ele alınacaktır.

Biçimin Bir amaca bağlı olarak, bir başka değişle, bir gereksinmeyi karşılamak üzere var olmasının biçime bir işlev yüklemesi konuları yanında, bir de biçim ve çevre arasındaki etkileşimin nasıl işlediğinin araştırılmasını gerektirmektedir. Bütün biçimlerin, yapımcıları olan ya da olmayan kullanıcıları bulunması ve her biçimin sonuçta bir işaret olarak kullanıcı yorumuna açık olması da bu sonsuz yorum olanağını denetleme gereğini doğurarak, araçların bir de bu açıdan ele alınmasına neden olmaktadır. (3)

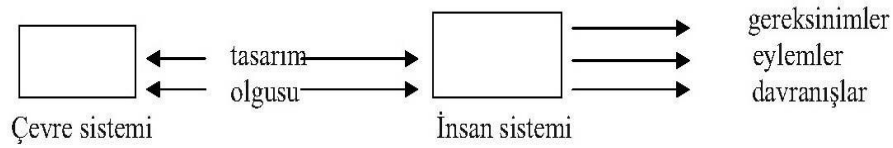
Bu bağlamda ele alınan çalışma alanı üzerinde bulunan yapılaşmanın Osmanlıdan Cumhuriyet dönemine olan süreçte biçimsel ve kültürel değişimi, ele alınan sokak silüyeti kapsamında seçilen yapıların cephe üzerinde biçimsel farklılıklarının ve sokak cephesinde bu yapılara ait cephe formunun bütünsellikte uyumu veya uyumsuzluğunun neler olduğu ele

alınacaktır. Konu bu bağlamda mimarlardan oluşan farklı kültür düzeyindeki meslek gruplarına cephe biçimleri üzerine bir değerlendirme çalışması uygulanacaktır. Değerlendirme çalışması sonucunda cephe uyumu kültürel açıdan değişimiyle birlikte analizi amaçlanmaktadır.

1.3. Tarihi Çevre -Tasarım -Yaklaşım

Tasarımda belirli nitelikte gösterilebilecek form ve doku oranları mimari tasarım deneyimleri getirilen yorumlar gösterilen çaba tasarımın boyutu ve oransal gerçekliklerinin belirlenmesinde tasarım yapıldığı yer ve yerle tasarım arası ilişkilenmelere dikkat edilmelidir. Yapılan yeni çizimler tasarımı düzenleme ve yapı ölçeğinde getirilen yeni doku yapının mevcut dokuya etkilerinin değişkenleri belirlemektedir. Yapısal öngörmelerle yapı dizimle nişleri verilen tasarım alanı ve yaklaşımlarla oluşturulabilecek yeni tasarımlarda antropometri ve doku alanında etkinin verilmesi ve verilen etkide algılanabilme oranı tasarımı güçlü, değerli veya monoton yayılmaya önyak olmaktadır. Tasarım içerisinde etkilenen ve etkileyen yapı grubu tasarım niteliğini de tasarımın gücünü de belirlemektedir (Şekil 1).

Tasarım binadan bağımsız ele alınamayacağı bir durum olan yapı sokak bloğu getirilen tasarım yaklaşımlarında yerleşimin önemini ve doku sal değişimin gerekliliğini veya yeniyi tarihle birleştirmeyi ortaya koymaktadır.

Kentsel Tasarımda belirlenecek nitelikler kültür yapılaşmasını içinde barındırmaktadır. Kültür bağımsız bir olgu olarak ele alınmakta ve böyle olması gerekmektedir. Kültürel değişmelerin irdeleneceği bir yaklaşıma gidildiğinde belli şartları zorlayan bir tasarım anlayışıyla engellenmekte olan tasarımlar ortaya çıkmaktadır. Kültür tasarımı yapılmadan bir yapıya indirgenemeyeceği gibi yapıya indirgenildiğinde tarih ve doku çevresel yapılaşma form sal değerlerin değiştirilmesinde ve tasarımda farklı yönde kullanılmada bir doku sal uyum gerektiği belirlenmektedir.

Kültür mimarlık alanında ayrılamayacak ve birbirini sürekli geliştirebilecek bir konumda görülmektedir. İstenilen yapılaşmanın kültür yer tarihi ve istenmekte olan tasarımın niteliklisesin bu üçlemenin ilişkilmesi ile mümkündür. Kültür-mimarlık etkileşim ilişkisi analizin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tasarım ve çevrenin birlikte ele alınması mimari yapılaşmanın gerektirdiği tasarım değerlerini bir bakımdan zıtlıktan kurtarmak bir bakımdan da zıtlığın dokuda kullanılmasını gerektirmektedir.

Konuk' a göre tasarım olgusunun doğuşu;

“Kentsel Tasarım” fiziksel nesnelere ve beşeri faaliyetlerin mekânda düzenlenmesiyle ilgili “kentsel yapısal ve biçimsel” bir tasarımdır Kent halkının sosyal, ekonomik, politik, yapısal ve mekânsal ilişkilerini çözüme, sosyal hizmet sistemleri değişimi içinde gereksinmelerini analiz etmede, özel sektör yatırımlarının kamusal düzene kavuşturulmasında ve özellikle kent biçiminin denetiminde ve geçmişle bağlantı dengesi kurmada çok önemli görev üstlenmektedir. (37)

Tasarım ve Çevre: Hızlı ve dengesiz kentleşmeye karşı ve geleceğin kentleri ile ilgili arayışlar, kent ile kırsal çevre arasındaki dengenin nasıl yaratılacağı ve ekolojik duyarlılığı olan çevrelerin nasıl biçimlendirileceği soruları ilk olarak Ebenezer Howard tarafından 1998’de gündeme getirilmiştir. Howard’ ın bu hedefler doğrultusunda bir ‘bahçe kent’ olarak tasarladığı Letchworth (İngiltere, 1903) dağınık gelişmeyi en aza indiren, üretime dönük bir ‘yeşil kuşak’ ile çevrelenmiş, işlevsel çeşitlilik içeren ve görece kendi kendine yeterliliği olan bir kent modelidir (Howard 1960/1898). Burada doğanın güzelliğinin, kolay erişilebilir parklar ve tarlaların, temiz hava ve suyun, bahçeli evlerin, yüksek gelir ve sosyal olanaklar ile kooperatif bir girişimcilik sayesinde birleşmesi gerçekleştirilebilmiştir. Bu özellikleri dikkate alındığında Howard’ ın modeli diğer bahçe kent yaklaşımlarından farklı olarak, sürdürülebilirlik bağlamında planlama ve tasarıma bir başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir.

Ne var ki, geçen zamana karşın kent ya da yerleşim ölçeğinde özellikle gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilirlik kavramı, hala çok iyi anlaşılabilir olmayıp, tasarıma yansımaları da yaygın değildir. Bina ölçeğinde ekolojik ya da çevre duyarlı tasarım yaklaşımları, genel olarak kentsel/bölgesel ölçeğe göre daha iyi anlaşılabilir olmasına ve dünyada (özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinde ve son yıllarda Kuzey Amerika’da) bu alanda büyük gelişmeler yaşanmasına karşın, gelişmekte olan ülkelerin kentlerdeki çağdaş mimarlık eylemlerinin büyük çoğunluğunda bu tür bilinç ve duyarlılıklara

rastlanmamaktadır. Burada, A.B.D.'deki kentsel ve kent dışı yerleşimleri sürdürülebilirlik bağlamında Peter Calthorpe'un, 'Yeni Kentsellik' (New Urbanism) akımını başlatan kentsel ve mimari tasarım uygulamaları önemlidir. Bütün işlev ve servislerin, gelişmiş ve seçenek sunan bir toplu ulaşım sistemi etrafında ve yaya erişilebilirliği gözetilerek konumlandırılması, merkezde toplumsal yaşamı destekleyecek açık mekânlara yer verilmesi, belirgin ve taşıtlara öncelik tanımayan bir sokak dokusunun oluşturulması ve binaların tarihsel ve iklimsel özelliklere uygun olarak tasarlanması bu akımın ana ilkelerini oluşturur (Calthorpe 1993).

Rapoport kültürü Çevre değişimle müteakabil süreklilik dengesi bu anlaşılan çevre değişkenleri neticesinde açıklanabilmektedir. Bu dengeye uyum farklı kullanım olgusu ile sağlanabilmektedir. Silüette değişimin sürekliliğine uyum kalıpsal niteliğinin çevre değişiminde kültürün belli özgül kullanım durumlarını çevreye ve silüete yansıtmaktadır. Çevre kültür alanının etkileşiminde süregelişlerin, değişimin ve sürekliliğin yoğunlaşılan alan silüetinde entegrasyonu yapı bloğunda özel bir çevre kültür ritüeli yaratmaktadır.

İnsan ve kültür arasındaki etkileşimler var oldukları çevre içinde gerçekleşir. Çevrenin var olan iki ögesi insan ve doğayı bir mekân olarak kabul edersek; bu mekân doğal ve kültürel sistemlerin birleşiminden meydana gelir. Doğal çevre sistemi, arazi formu ve arazi örtüsü ile belirlenir. Kültürel çevre sistemi ise insanın doğayı kullanım ilişkilerinden meydana gelen fiziksel etkilerin oluşumudur. (Tavşan, 1993) (1) İnsan bir anlamda doğaya şekil verirken, diğer yandan kendine bir çevre (mekân) yaratmaktadır ki bu çevre içine kültürel çevre de girmektedir.

Tarihsel oluşumunda kültür gerçeği, insanların öğrenmiş oldukları farklı davranış kalıplarını, tutumlarını ve yaşam biçimlerini içermektedir. İnsan faktörüyle ortaya çıkan farklı yaşam biçimleri ve farklı kültürler, farklı kültürel çevre (mekân) olgularını meydana getirmektedir. Tüm bu farklılıklar, toplumların değer sistemlerini simgelemektedir. Belirtilen değerler içinde kültürün belirleyeceği biçimler ve biçim etkileşimleri de değişken olacaktır. Bu eylem ve ilişkiler, belirli zaman ve form koşullarından her biri ile kültür sisteminin bileşenini tamamlayan iletişim sistemini oluşturmasıyla gerçekleşir.

Özetle kültür, bir toplumun siyasi, ekonomik, kültürel, tarihsel, estetik ve dinsel içeriğinden kaynaklanan bir olgu, bireyin oluşturduğu mekân ise, bu olgunun bütünlüğü, bütünlüğünün yansıtıldığı çevredir.

Kültür birçok şekilde tanımlanabilmektedir. Bunlardan birkaçı şöyledir:

“Kültür, Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğini gösteren bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan araçların tümüdür.”

İnsan bilim çevrelerinin tanımından birinde Kültür;

“Bir toplumun türünü sürdürme, tüm etkinlikleri karşılamak ve gereksinimleri yerine getirmek için geliştirilen öğrenilmiş davranış biçimlerini, bilgi, inanç ve insani birliklerde oluşan bir yaşam biçimidir.” Buna göre kültür insanın çevresine katkısıdır.

Kültür, öğrenilen, dilde saklanıp korunan, eğitimle yeni kuşaklara aktarılıp aşılana bir sürekliliktir. Kültür varlığı tümüyle maddi veya gözlemlenebilir bir olgu veya nesnel bir varlık değildir. Öyleyse, kültür kavramı, hayatla ilgili soyut bir kavramdır. Bu kavram bir coğrafya haritası gibidir. Yeryüzü öğelerini ve engebelerini simgeleyen harita nasıl bir soyutlama ise kültür kavramı çevre olgusun da bir soyutlamadır. Kültürel kurum, kavram ve süreçler gerçekliğin adları, yankıları ve soyutlamalarıdır. (Güvenç, 1996) (5)

Kültür İçerisinde üç kavram ile etkileşim içerisindedir. Bunlar:

Kültürleme; Toplumun istediği insanı eğitip yaratma ve onu denetim altında tutarak toplumların kendisini oluşturan bireylere belli bir kültürü aktarma, kazandırma, kültürel birlik ve beraberliği sağlama, bu yolla da toplumsal barış ve huzuru sağlama sürecidir (6).

Kültürleşme; En çok konuşulup tartışılan fakat belki de en az anlaşılan kültür sürecidir. Kültür zenginleşmesi anlamını vermekte olan kültürleşme doğru ve olumlu anlamdaki süreçtir. Kültürleşme sürecinde, iki ya da daha çok kültür, karşılıklı etkileşim sonucu değişime uğrar; yeni sentezler, dinamik bileşmeler yaratırlar. Toplumun kendi içinde gerçekleşen kültürlenme sürecinin dış dünyaya, yabancı dil ve kültürlerle açılmasıdır (4).

Toplumların kültürel değerleri yaşatılan gelenekleridir. Bu değerler, bir yandan toplumların tarihlerini oluştururken, diğer yandan gelecek nesillere aktarılarak kültürel sürekliliği sağlar. Kültürün temel anlatımlarından biri olan geleneksel konut mimarisi, bölgeyle bölgenin kültürel ilişkisini gösteren önemli verilerden biridir. Bu nedenle geleneksel konut mimarisinin sürdürülmesi kültürel sürekliliğin sağlanması ile çok yakından ilişkilidir. Geleneksel konut ve çevresi normların, geleneklerin ve değerlerin iletilmesi için bir araç olarak, gelecek nesillerin kültürlerini sürdürmelerinde yardımcı olmaktadır (10).

Kültür gelecek nesillere aktarılmada tasarımın geliştirilmesinde gerektirdiği normlar yapı süregelişi ve tarihi yapı arası yapılabilecek tasarımın mimari üslup açısından korunacak formlar aktarılabilince form ve doku tasarımları değişkenlikleri içine alabilmesiyle gelişecektir. Kültürel çevrenin yapı bloğu ve tarihi gelişimin içinde bulunduğu çevreye

belirli nitelikleri taşıyan bir entegrasyon görülmektedir. Bu niteliklere uyumda ve doku sal arayışlara gidildiğinde belirli etkilerin kültür içinde yaşamın gelişimini de etkilediği görülmektedir.

1.3.1. Tarihi Çevre Tanımı, Kavramı ve Önemi

Tarihi çevreler, yapıların parsel içindeki konumları, tarihi yapılar, kullanılan malzemeler, yapım teknikleri, bahçelerdeki dış mekân kullanımları geçmiş ile bugün arasında bağlantı kuran dönemin kültür varlıklarıdır. Bu kültür varlıkları yaşanıldığı döneme ait ipuçları ile geçmişimizi tanımaya ve anlamaya yardımcı olmaktadır. Örneğin, kentsel kamusal alanlardaki mekân kullanımları, yaşanıldığı izlerini taşımaktadır. Bu izler ile toplumların; ekonomik durumları, gelenek ve görenekleri, sosyo-kültürel yapıları, yönetim şekilleri, teknoloji düzeyleri, dini inançları gibi detaylar hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür (29).

Tarihi çevre; Avrupa Kültürel İşbirliği Konseyi'nin "Avrupa Kültürel Mirasının Envanteri" çalışmasında şöyle tanımlanmaktadır; "Doğal ya da kişi tarafından oluşturulan, bütünlüğü ve artistik, estetik, tarihsel, etnografi, bilimsel, edebi veya efsanevi özellikleri ile korunması ve değerlendirilmesi gereken bütünlüklüdür." Tarihi çevreler, önemli olayların yaşandığı mekânlar olabileceği gibi, belirli bir dönemin sosyo-ekonomik, kültürel yapısına ve sanat anlayışına ilişkin mesajlar veren kent parçaları da olabilmektedir (26).

Akçura'ya göre; tarihi çevre, kendi başlarına anıt olmayan, fakat bir arada tarihi, geleneksel, görsel değerler taşıyan kasabaların, kentlerin kendilerine özgü karakterlerini yaratan tüm öğelerin bir arada değerlendirilmesidir (30).

Tarihi Çevre: Tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bir veya birkaç sokaktan oluşan dokulardır.

Tarihi Kent: Tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren dokuların oluşturduğu kent yerleşmeleridir. Safranbolu, Venedik, Prag, Bologna gibi.

Tarihi Bölge: Birkaç kenti de içine alan tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bölgelerdir. Mezopotamya, Orta Asya, Hazar Denizi gibi (26).

Bugüne kadar birçok araştırmacı, kültür-konut ilişkisini incelemiştir. Konut biçimlenişlerini ve mimari formları birçok değer etkiler. Konut biçimlenişi sadece fiziksel etkilerin ya da etkenlerin sonucu değil, tüm sosyo-kültürel faktörlerin sonucudur. Bunlar,

Rapoport'a göre kültürel değerler ve seçimler (Rapoport 1969a, 1969b, 1985a); Mazumdar'a göre kurallar, normlar ve sosyal ilişkiler (Mazumdar ve Mazumdar, 1984); Lawrence ve Low'a göre ise sembolik anlamlardır. (Lawrence, 1985; Low,1988) (10).

Geleneksel konut mimarisini oluşturan yapılar, mimarlar tarafından değil, yerel ustalar ya da sahipleri tarafından, bölgenin tipik malzemeleri kullanılarak yapılır. Bu nedenle aynı yöresel koşulları taşıyan ve aynı jeolojik yapıya sahip yerlerde benzer yapılara rastlanır (11).

İnsan ürünü olan ve kültürden kaynaklı olarak mimari biçimler zaman içinde değişim göstererek, var oldukları topluma ait kültürel bir birikim oluştururlar. Bu birikim 'mimari kültür olgusu' olarak tanımlanabilir.

Mimari kültür tarihsel süreç içinde var olduğu toplumların, politik, ekonomik, tarihsel, estetik, etik gibi değerlerinin mekân bileşenlerine etkileri ile ortaya çıkan, kimlik olma gereksinimlerine de bağlı olarak, estetik, etik vb. anlayışlarını dile getirdikleri, tanımladıkları, dışa vurdukları ve dolayısıyla biçim verdikleri yapı eylemlerinin tümünü içeren olgudur.

"İnsanların en çok etkilendikleri alanlardan olan; sokaklar, caddeler, meydanlar, parklar kentsel dış mekânlar sokaklar Kevin Lynch'ın kent imajı tasarımında beş öğeden biri olan bağlantılar grubundadır."

"Sokaklar çoğu insan için imajın temel başlıca öğeleri durumundadır."

"Sokaklar biçimsel nitelikleriyle Türk kentinde doğal çevre ile Türk toplumu arasında kendine özgü bir doğasının görüntüsünü oluşturmuşlardır."

Yoğunlaşmayla birlikte toplum içinde aile yapısı değişildikçe önceleri yenilik ve batılılık sayılan apartman planına uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Apartman biçiminde yapılan binalar, sıra evler, geçiş örnekleri olarak ortaya çıkan yüksek yapıların görsel etkileri izlenebilir boyutlara ulaşmıştır. Bu da küresel ve mekânsal farklılık yaratarak, kentin görünümünü kadar, bireyin dış mekân algılamasını da etkilemektedir. Yapı niteliğinde özgün biçimsel değerler oluşturabilmek ve yeni cephe formları ortaya koyabilmek için eskiden günümüze oluşturulmuş mimari değerlerdeki biçimler incelenmeli ve ölçütler çıkartılması gerekmektedir.

Bu biçimsel değerler sokak ölçeğinde kullanım yoğunluğuna göre, derlenmeli ve sistematik analizi yapılmalıdır.

"Geçmişteki şeyler övünmek ve yerine getirmek için değil öğrenmek ve örneklenmek içindir."

“Bu topraklar üzerinde yüzlerce yıl içinde oluşan bütün koşulları gereğince didikleleyen, geçerli olabilecekleri kullanılmaktan sakınmayarak yaratılan ürünler, en azından bizlere günümüz olanakları içinde yapabileceklerimizi göstermesi açısından ilginçtir.”

Birçok kültürde kişilik ve ayrıcalık elde etmek amacıyla tasarlanıp donatılan konut aynı zamanda insanları birbirine ve kültüre yaklaştıran yaşamsal bir varlıktır. Birey ayrıcalık ararken, kültür ortak değerleri yaratır. Kişilik-kültür bağlamında konut bir paradokstur. (Gür, 2000, s:47)

Tarihi Çevreyi Korumayı Gerektiren Değerler,

1. Duygusal değerler, merak kimliksel tanımlama, devamlılık, manevi ve sembol olma nitelikleri.
2. Kültürel değerler, dokümantasyon, tarihsellik, ender bulunma, estetik anlamda sembol olma, mimari özellik, ekolojik ve yerleşme yapısı, bilimsellik,
3. Kullanım değerleri, fonksiyonel, ekonomik, sosyal ve politik değerler.

Özgün karakterini koruyabilen tarihi yerleşmeler, halk sanatının yerinde görülerek incelenmesi, tanınması yönünden de çok öğreticidir.

1. Tarihi Çevre: Tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bir veya birkaç sokaktan oluşan dokulardır.
2. Tarihi Kent: Tarihsel mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren dokuların oluşturduğu kent yerleşmeleridir.
3. Tarihi Bölge: Birkaç şehri içine alan tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bölgelerdir.

Tarihi çevreleri yol dokuları, yapı dokuları ya da yapıların parsel içindeki konumlanışı ve silüet öğeleri incelemek ve bu öğeler kapsamında tanımlamak olasıdır.

Kültür-Biçim İlişkisi Tarihi çevre ile gelişimi: Konut biçimlenişleri sadece fiziksel etkilerin ya da etkenlerin sonucu değil, tüm sosyo-kültürel faktörlerin sonucudur. Konutların formlarını etkileyen faktörleri tartışırken, onları ideal çevrenin birer fiziksel bileşeni olarak düşünmek yararlı olacaktır. Aynı zamanda konutlar, dünya görüşünü yaratmaya ve yansıtmaya yarayan bir fiziksel mekanizma olarak düşünülebilirler (Rapoport, 1969a).

“Mimari biçim, mekân ve kütle arasındaki temas noktasıdır...”

Mimari biçimlerin, dokuların, malzemelerin, ışık ve gölge ayarının, rengin hepsi mekânı biçimleyen bir niteliği ya da ruhu inceden inceye duyumsatmak için bir araya gelirler. Mimarlığın niteliği, tasarımcının bu elemanları hem iç mekânlarda hemde binanın

çevresindeki mekânlarda kullanma ve birbirleriyle ilişkiye sokma becerisi tarafından belirlenecektir.”

Herhangi bir biçimin incelenmesinin bu biçimi oluşturan öğelerin, bu öğeler arasındaki ilişkiler ve bu biçimle çevresi arasındaki karşılıklı etkileşimin belirlenmesini gerektirecektir. Ancak bir biçimin oluşturulması; tanımlanması ya da incelenmesi için yeterli olabilecek niteliklere ek olarak öğelerin hangi ilke ve kurallar uyarınca ilişkili kılındığında bir bütün oluşturabileceğinin de irdelenmesini gerektirmektedir. Ayrıca, biçimin bir çevre ve zaman içinde düşünülmesi zorunluluğu, çevre ile olan karşılıklı etkileşimin de belirlenmesini gerektirdiğinden, bu etkileşimi belirleyen kavramların da bilinmesine gerek vardır.

“İnsan doğalı değiştirerek ona üstünlük sağlar. Çalışma doğalın değişmesidir.” (12)
Bir başka deyişle, doğalın yeniden biçimlendirilmesi, insanı insan yapan temel nedendir.

İnsan yapısı biçimlere ilginç bir açıdan yaklaşarak, bazı evrensel biçimleri ortaya koymayı amaçlayan Lethaby, mimarlıktan söz ederken; “ İnsanların ortaklaştıkları gereksinme ve istekler, kullanılan malzemelerin gereklilikleri ve bunların taşınması, birleştirilmesi için, uyulma zorunluluğu olan fizik yasaları ve son olarak da, doğanın kendisi; bütün mimarlığa biçim veren üç belli başlı etkendir” demektedir (13).

Biçim, bir gerekliliğin karşılığıdır; tüm biçimler çevrelere ve içeriklerine bağlı olarak değişirler ve ancak iç-dış çelişkileri uyarınca yetkinleşirler.

Biçim, bir gerekliliğin karşılığıdır denildi. Gerçekten insan yapısı ya da doğal tüm biçimler tanımlanabilen bir gereksinmeyi karşılamak üzere biçimlenirler. Biçimin nedeni olan gerekliliğe ilişkin her şey, biçimin şöyle ya da böyle olmasını etkileyen bir etkendir. Biçimin başarısı, oluşumundaki bu etkenleri yansıtmasına bağlıdır (3).

Birçok yazarın özellikle biçim alanında, bu sözcükleri ayırım gözetmeden kullanmasına karşın; Afanasiev, farklı bir tutum izleyerek, her iki sözcüğe değişik anlamlar yüklüyor: “İçerik, nesneyi oluşturan bütün unsur ve süreçlerin tümünü temsil eder; öz ise bunların görelî olarak kararlı, başlıca iç yönüdür, ya da bu yönlerin ve ilişkilerin tümüdür. Nesnenin yapısını belirleyen özdür, bütün diğer yönler ve karakterler ondan kaynaklanır.” (14)

“İçerik bir nesne ya da olayı meydana getiren unsur ve süreçlerin tümüdür. Biçim, içeriğe bağlı olan bir yapı, ya da içeriğin düzenlenişi olarak tanımlanabilir. Her nesne, içerik ve biçimin ayrılmaz bir birliğidir.” (14)

Aynı içerik, çeşitli biçimler içinde gelişebilir. Biçimlerin birbirinden farklı oluşu içeriği sağlamlaştırır, daha zengin ve çeşitli kılar, en değişik koşullar içinde gelişmesini sağlar.

Bir nesne ya da olayı oluşturan süreçlerin tümü ya da bunların egemen doğrultusu oluşan bütünüdür. Bu süreçlerin karşılıklı etkileşimi ve ilişkisi; ya da seçkin bir ağırlık belirleyecek biçimde bir sürece bağlı olarak örgütlenmeleri, bütün içinde bir kuruluş ortaya çıkarır; bu kuruluşa yapı diyoruz.

Herhangi bir nesne ya da olayı oluşturan ögeler ve süreçler çevremizdeki sürekli değişikliğe koşut olarak durmadan değişirler. Bu değişimin temelinde, daha önce de değinildiği gibi, içeriği oluşturan süreçlerin karşıtlığı vardır. İçerikteki değişimler, sonuç olarak biçimi de etkiler, onun da değişmesine neden olur. Bu değişme, biçimi daha yetkinleştirebileceği gibi, onun ortadan kalkmasına da neden olabilir. Tekeli, “olumlu ile olumsuzun yani çelişkinin iki yönünün çatışması yeni bir sistemi yaratacak güçte ise, eski sistemi bir üst düzeye ulaştırır.” (15) demektedir.

Biçimin yetkinliği, değişkenliklere uyum içinde olmasıyla bağlıdır. Bir nesne bir yandan biçimin özünü belirleyen iç çelişkilerin ağır basan yönü doğrultusunda değişikliğe uğrarken öbür yandan çevresindeki süreçlerle etkileşimi nedeni ile ortaya çıkan dış çelişkilerini dengelemek zorundadır. Bu zorunlulukları karşılamak üzere kazanılacak biçim, yetkin olacaktır (3).

Alexander’a göre, “tasarımcıdan istenen biçim ve içeriğin karşılıklı gerekliliklerini çözümleyerek; onların uyumlu bir ilişki içinde süregelmelerini bir arada bulunmalarını sağlamaktır.” (16)

İnsan yapısı biçimlerin incelenmesi ya da biçimlendirme etkinliğinin tanım aşamasının gerçekleştirilmesi, biçimlerin her hangi bir zamanki oluşumları ile ilgili bilgileri ve bunların toplum ve kişiler tarafından kullanılmaları ile zaman içinde yüklenecekleri tanımlara ilişkin verileri gerektirecektir. Bu gereklilik, konunun ‘zaman’ boyutunun da içerildiği bir kapsam içinde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Aristo, biçimi varlığın kendini tam olarak gerçekleştirme durumu olarak görüyordu. Onca biçim bir edimdi (fiil). Bu görüşten de yararlanılarak biçimin bir değiştirme amacının yanı sıra, bir başka deyişle amaca yönelik bir değiştirme edimi olduğunu söyleyebiliriz. (17)

“Aynı biçimlere başka başka kişiler tarafından verilen anlam bize o biçimlerden çok, o kişilere ilişkin bilgi vermektedir.”

O halde, herhangi bir biçimin kendi nitelikleri yanında, onu kullanan kişilerin her türlü insanca özellikleri de biçimlerin değerlendirilmesinde etken olmaktadır. (18)

Sözleri ile anlatırken, yukarıdaki görüşlere koşturarak, bize önce de sözü edilen ve biçimi canlı kılan bir süreklilik özü' nü düşündürmüyor mu? (19)

Gombrich de, her biçim binlerce anı ve binlerce yorumu bir araya getirir derken, ya da Wölfflin' in bütün resimlerin kendilerinden önceki resimlere, doğaya borçlu olduklarından çok daha fazlasını borçlu oldukları yolundaki sözünü hatırlatırken, herhalde böyle bir sürekliliği vurgulamak istemektedir (18).

“Boşun düzenlemeleri, doğal dillere ve matematik diline benzemeyen ancak onlardan bazı özellikler alan, biçim-dilleri ailesinin bir üyesi olarak görülmelidir. Genel olarak biçim-dilleri dizimleri aracılığı ile toplumsal olanı tanıtmak yerine onu oluşturma amacıyla kullanılırlar. Biçim-dillerinin en önemli özelliği olan dizim, bir bağlayıcı ilkeler takımıdır. Bir biçim-dilinin biçimsel çıktıları konusunda bilinebilecek tek şey onun dizinimidir. Karşılık olarak dizim, biçimin benzerlik ve farklılıklarında bir düzen açıklamasına olanak verir. Bir biçim-dili, alt-dizgelerden oluşmaz, şu ya da bu biçimdeki örüntülerin üretiminden sorumlu dizimsel kurallardan oluşur. Biçim-dilinde doğal dillerden farklı olarak, dizimsel bakımdan iyi-biçimlendirilmiş bir görüntü bir anlamda belirler; çünkü anlam, sadece örüntünün soyut yapısıdır. Biçim-dili de soyut yapıların gerçek dünyadaki izdüşümüdür.” (20)

Kullanıcının etken olarak biçimlerin oluşumuna katılması ya da daha önce de söylendiği gibi kullanıcının ortak bir özün bağımlı ama özgün parçalarını, kendi kendine oluşturmasını sağlamak için kendinden sonsuz sayıda biçimin üretilebileceği sonlu bir dizge olarak geliştirilmesi gereken bir “biçim-dil” inin, bir “biçim-dizim” inden kaynaklanması zorunluluğunu görmüş oluyoruz.

Fischer, “biçim yasaları ve kuralları insanın madde üzerindeki üstünlüğünü gösterir, bunların yardımı ile yaşantı ve elde edilen her türlü başarı bozulmayacak şekilde korunur.” diyor. Buna ek olarak, bu yasa ve kuralların insanların kendi deneyimlerinin bir ürünü, kendi etkinliklerinin bir özümsemesi olması gerektiğini söyleyebiliriz (12).

Ancak o zaman insan, bir kullanıcı olarak, çevresini düzenlemek üzere gerekli değiştirmeleri ve eklemeleri yaparken, çevresini düşünür ve anlatırken, giderek çevresini yaratırken ortak bir dilin terimlerini, paylaşılmış bir yaşam anlayışının öğelerini kendi bildiğince bir araya getirip kullanabilecektir. Çevre ancak o zaman, toplumsal amaçların yansıdığı, aynı zamanda bireyin de insan olarak yüceltiği bir ortam olabilecektir. (21)

Yaşamın kendi kendini tanıması, biçime, renge, coşkuya, bazen de karşılıma dönüşmesi ile kentler, fiziksel biçimlenmesini tamamlar (Erzen, J., 1997). Kentler, geçmiş ile geleceğin kesiştiği noktalarda renk kazanır, zenginleşir ve kimliğini tarihi gelişiminden alır. Tarihi gelişimin sürekliliği ise, tarihi çevrelerin yeni çevrelerle bütünleşerek canlanması ile sağlanmaktadır. Kültürel sürekliliği sağlayan, tarihi çevrelerin yeniden canlandırılması zorunluluğunun ortaya konulduğu birçok neden vardır. Bunların en önemlileri, tarihsel - kültürel nedenler; çevrenin işlevsel olarak eskimesi; ekonomik nedenler; çevre faktörleri olarak ifade edilebilmektedir (33).

İnsan ve kültürel çevre ilişkileri ile insan ürünü olan ve kültürden kaynaklı olarak biçimlenen yapıların, mimari anlayışının zaman içinde değişim göstererek, var oldukları toplumlara ait kültürel bir birikim oluşturmaları ve fiziksel özelliklerinin ise, işlevlerinden daha uzun ömürlü olması, günün ve geleceğin koşullarına göre yeniden düzenlenme zorunluluğunu ortaya koymaktadır (33). İnsan yaşayışı içine zorunlu bir şekilde giren teknoloji ürünlerinin, eski bina tasarımında düşünülmemiş olması da, bu ürünlere uygun yeni tasarımlar yapma gerekliliğini vurgulamaktadır.

Koruma kavramı batı kökenli bir kelime olduğu unutulmamalı ve ülkeler arasında uygulanan politikalarla değişkenlik gösterdiği belirtilmelidir. Her ne kadar koruma yöntemi evrensel kabul edilse de, koruma politikasının her ülkenin, her kentin kendi gereksinim, kaynak ve olanaklarının farklı olması nedeniyle evrensel olması mümkün değildir (Aksoylu, 2000).

Çevresel ölçekte korumanın ön koşulu tarihi yapı/yapı gruplarının belli alanda yapılacak yeni çalışmalara uygunluğu veya uyumu için mahallî çalışmalardan daha geniş ölçekli çalışmalara geçmek gerekmektedir (48).

Bu açıdan tarihi çevre koruma uygulamalarındaki başarı izlenen yöntem ve üretilen çözüm arasındaki uyumla doğrudan orantılıdır.

Toplumlara geçmişe ait mimari, toplumsal, ekonomik, teknolojik, kültürel vb. verilerin göstergelerini sunar. 1977 yılında Kevin Lynch' den yararlanılarak planlama ve mimarlık öğrencilerine "İyi bir kent hakkındaki görüşleriniz nedir?" sorusuna alınan cevaplardan ortaya çıkan kentsel değerlerden ikisi, "Güçlü Kentsel İmaj Ve Tutarlı Bütünsellik" ve "Tarih, Zaman ve Geleneğin Okunabilmesi" başlığı altında toplanmıştır.

Güçlü kentsel imaj ve tutarlı bütünsellik kavramı içinde; kentsel mekânların, algılama, özgünlük, yaşanan/deneysel karmaşıklık, ekleşme ve bütünleşme, ayrışma, odaklanmış nokta mekânlar, güçlü bağlantılarla ilişkilendirilmiş güçlü merkez ve alt

merkezler, belirlenmiş kanallar ve kenarlar, farklı kademelerde algılanan kentsel yapı öğeleri ülkeyi, bölgesini ve kenti sembolize etme, kent tacı oluşturan doğal ve tarihi simgeler yer almıştır.

İnsanın ve oturduğu toprağın kökenlerini hissetme, eski ve yenilerin uyumu ya da çağdaş zıtlığı, tarihi olay yer ve yapılara referans veren fakat yaşayan/ canlı bir tarihi-kültürel ortam oluşturma olarak açıklana yaşam alanlarında güçlü, hissedilebilir bir yoğunluğun görüldüğü alanların tekilden geniş bir alan kapsamına kadar bütüncül veya mahallî çevre ile bütüncül bir nitelikte işlenen alanı kültürel sembol olarak nitelendirilen kentsel, yapısal kabullenilmiş kullanımı bırakılmış veya devam eden belirli yapı olgularının orantısal bir biçimde alanın değişkenlerine uyumunun sağlanması öngörülmelidir.

Koruma olayı bir alanda tarihi çevrelerin önemini de ortaya koymaktadır. Çoğu kentlerin, kuruluşlarında çekirdek noktasını oluşturan bu çevreler, kentlerin genel karakterini kavramada önemli rol oynarlar Karaman'a göre, "Kentlerin genel karakteri yer aldığı doğal yapının genel özellikleri ile asırlar boyunca onun üzerinde oluşan yapılaşmaların, peyzaj düzenlemelerinin mimari ve tarihsel özelliklerinin birikmesi sonucu belirlenir (49).

Tarihi çevreleri koruma geç dönem yapılarını kıyasla bitmemekte, geleneksel çevrelere saygıyla yaklaşımı, yeni çevrelerin taşıdığı anlamı ritüellerin değişimine entegrasyonu, simgeleri korumayı ve sürekliliğini sağlamakla devam etmektedir.

- Kentlerin okunabilirliğinin sağlanması vurgu ve düğüm noktası oluşumu,
- Güçlü kentsel imaj ve tutarlı bütünsellik ve tarih, zaman ve geleneğin okunabilmesi,
- Özgün olmaları,
- Toplumlar tarafından yaşanarak belli sosyal yaşantıların deneysel karmaşık, ekleşme ve ayrışması gibi nokta mekânlar durumunda olmaları,

Korumanın en önemli kaynağı kişilerin anılara olan bağlılığıdır. Süreç içinde bir benzerlik ve kabul ettirme duygusunu içeren anı sal, belgesel korumanın kaynağını oluşturmuştur. Kentsel iyileştirme ve adaptasyon: Yapı ölçeğinde temizleme ayıklama, canlandırma gibi müdahalelerle yapılarda daha çok iyileştirme yapılmaktadır. Kentsel iyileştirme çalışmalarında önce iyi bir saptama yapılmalıdır. Eğer kentsel tarihi çevrenin sosyal, ekonomik, fiziksel sanatsal vb. açılardan iyileştirme yapılacaksa bu yönde müdahale kararı verilir. Mevcut yapının günün çağdaş konfor gereksinmelerine yanıt vermeyen kısımları tespit edilir. Kentsel doku içinde sonradan eklenmiş ve orijinal yapının özünde

olmayan elemanlar ya da kentsel çevrenin korunabilmesi için orijinal yapıda olmayan ancak zorunlu burada olması gereken yapı elemanları belirlenir. İyileştirme olacak yeni kentsel alanın, ekonomik değerinin artırılması ve bu değerın yaşayanlarınca paylaşılmasına ilişkin yeni işlevler belirlenir. Özellikle tarihi merkezlerde görülen bu tür iyileştirme müdahalelerinde kentsel alana yeni işlevler vererek ekonomik getirim transferleri yoluyla yaşayanların bölgeden çıkmaması ve farklı bir işlevle yaşaması sağlanmaktadır.

1.3.2 Tarihi Çevre İçinde Tasarım

Tarih içi oluşmuş yapı ile oluşturulmak istenen yapı sıralanışında iki kutuplu bir ayırımı gidilmektedir modern yapı bloğunun tarih içi yerleşiminde verilmek istenen etki ile tarihi çevre dokusu bastırılmaktadır. Bu baskın durum etkilenecek olunan yeni değişimdeki farklılıkları beraberinde getirmektedir. Ancak çevre içinde yapılabirlik ve alan tasarımlarında mimari doku ve form arayışı doğal çevre ve bu çevrenin getirmiş olduğu kültür anlayışına form ve doku sal değişimler getirmektedir. Getirilen bu değişken tasarımlar tarihi çevreyi yormakta ve bu çevre içinde bulunan tarih olgusuna değişim gücüne karşı konulamaz bir farklılaşma oluşturmaktadır.

Tek tek yapıların korunmasında her birinin ait oldukları döneme ilişkin kayda değer tarihsel özellikler döneminin mimari özelliklerini taşıyor olması ve ne derecede yansıttığı da önemli ölçüttür. Bu özellikler çevre entegrasyonu ve o dönemden ne kadar yapı kaldığından, mimari detaylardaki özgünlüğe kadar uzanır. Dolayısıyla, bina korunmasında yapıların birbirleriyle olan mekânsal ilişkilerinden, nasıl bir araya geldiklerinden çok her birinin tekil olarak tarihsel değeri ön plana çıkar (27).

Tarihi çevreleri koruma ve yaşatmadaki amaçlar aşağıda özetlenmiştir. Bunlar;

- Tarihi sürekliliğin kültürel ve çevresel entegrasyonunun sağlanması,
- Siluetteki yapı bloğu değerlerinin korunması,
- Tarihsel kimliklerin ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi,
- Tarihsel çevrenin çağdaş yaşam koşulları doğrultusunda daha sağlıklı ancak kimliğini koruyarak canlandırılması,
- Tarihi dokuyu bozan trafik vb. olumsuz etmenlerin alandan uzaklaştırılması,
- Turizm için bir gelir kaynağı oluşturulması,
- Yapı stoku durumundaki tarihi yapıların değerlendirilmesi,

Günümüzde kent kimliğinin korunması, tarihi kentsel dokunun sosyal, ekonomik ve fiziki mekânların birlikte, bütüncül olarak ele alınması ve planlanması gerekliliği çağdaş koruma anlayışının çerçevesini çizmektedir. Bu süreçte planlamanın, salt fiziki boyutuyla değil, Kültürel değerlendirme süreçlerinden geçmiş ve etkilediği alan içinde yukarıdaki değişik amaçları da sağlamasına dikkat edilmeli ve yeni çevre oluşumunda tarihi niteliğin değişiminde tarihi çevreye entegrasyonu kültür gelişiminin oluşturulması gibi ayrıntılar üzerinde durulmaktadır.

Sokak dokusunun, doğal ve işlevsel bütünlüğü meydanların ve açık alanların niteliklerini korumak ve diğer alanlar ile tarihi doku özelliğini koruyarak yaşantısını tamamlamış yapıların ölçek ve elemanlarını, çevreye uyumlu bir biçimde yenilemek, yeni yapılanmada çevreye uyumlu mimari biçimler entegrasyonuna olanak verilmelidir. (Middleton 1979).

Kentsel yenileme fiziksel yetersizlik ve sosyal yapı farklılıkları nedenleriyle tercih edilmeyen çöküntü alanlarında ya da tarihi merkezlerdeki kentsel yenileme, sağlama işlemlerini kapsamaktadır. Bu kapsamda hem fiziksel hem de sosyal dönüşüm projeleri hazırlanmaktadır. Kentsel koruma ve yenileme çalışmaları kapsamında, tarihi, mimari, görsel ve etnografi değerler taşıyan koruma alanlarının, ölü müze alanları olarak değil, yaşayan ve içinde buldukları bölge veya kentin planlanmış gelişimine katkıda bulunan çevreler olarak korunması önem taşımaktadır (31).

Kent yenileme; yerleşmelerin var olduğundan bu yana yaşanan yenilenebilir kültürün yapısal entegrasyonu sürecidir. Bu süreç, gelişme önlemleri ile iyileştirme önlemlerinin bir arada sürdürülmesi sonucu gerçekleştirilmektedir. “Kentsel İyileştirme”, tüm bir planlamanın içinde saptanan kentsel yenilemenin kısmi gerçekleştirilmesine yarayan bir önemdir. Bir başka ifadeyle, iyileştirme, kent yenilemenin bütünleştirilmiş bir parçasını oluşturmakta ve yenileme sürecinden kopuk, soyutlanmış ya da yalıtılmış olarak düşünülmemektedir (32).

Çevre ilişkileri kültürel yenilenmelerde bir arada oluşturan ayrımlarda usul ayrılıkları genelde kültürel çevresel entegrasyonda kendini genel ritüellere bırakmıştı. Alan bazında yenilenmelerde göze çarpan unsurlar genellemelerin kültürel sürekliliği ritüelleştirdiği alanın kültürel çevresel yenilemede usul birliğine gidilebileceği öngörüldü.

1.3.3. Tarihi Çevre İçinde Tasarım Yaklaşımları

Tarihi ya da mevcut çevrede tasarımcının düşünüş ve davranış biçimlerini tanımlayan bir dizi tasarım yaklaşımları getirilmiştir. Geliştirilen tasarım yaklaşımlarında çıkış noktası, hep var olandan faydalanmadır. Var olan bazen esin kaynağı olurken bazense karşıt bir düşünüşün çıkış noktasını oluşturabilmektedir. Ağırlıklı olarak morfolojik çalışmaları içeren verilerin çeşitli özelliklerini kapsayan ve tasarımın yapıldığı çevrenin taşıdığı işaret ve anlamının yeni tasarımlarda da kavranabilmesini sağlayan tarihi ya da mevcut çevredeki yeni yapılaşmaya ilişkin tasarım yaklaşımları, kısaca şu başlıklar altında toplanabilir (38).

Tasarım yaklaşımları açıklamada olduğu gibi verilerin genel değerlendirmesi ile ortaya çıkarılmış kültürel yaşamışlık ve değişim içindeki farklılaşmadan ibaret değilse de bu değişim sürecinde veri sel ve bina kapsamında farklılık gösteren tarihi ve mevcut çevrenin sağlayacağı verilerin uyum zıtlık ve değer sel analizini içerir.

- Uyum (armoni) / benzer yaklaşım
 - o Tarihsel biçimlerin taklidi
 - o Tarihsel biçimlerin yorumu
- Karşıt (Kontrast) / Zıt Yaklaşım
- Serbest Yaklaşım

Biçimlendirme etkinliklerinde, ölçü, oran, yön, renk, biçim, doku gibi tasar öğeleri açısından benzerlik sağlayan öğelerle elde edilen “uyum” temel olduğu ilk yaklaşımında; mevcut çevredeki tarihsel biçimlerin taklidi ya da tarihsel biçimlerin yorumu ile tanımlanan uyum yakalanmaya çalışılmaktadır (38).

Taklit dediğimizde akla gelmesi gereken kültürel blok günümüzde silüetle arasında değişim gösterse de değişimin içinde kalmış farklı tarihsel biçimlerin temel tasar öğelerince aslının bir benzeri olarak devinimi şarttır. Alınan bölgesel nitelikler veriler bazında da incelendiğinde yeri doldurulamayan kültürel boşluk kavramı ortaya çıkmaktadır. Açıkça anlanması gereken yapısallığın Tarihi çevre üzerinden değişimi öngörülmedir. Temel tasar kavramlarını da içeren ve sürekliliğinin de işlenmesi gereken yapısal taklit geniş alanlarda uyum sağlanamamaksa bile sokak ölçeğinde bir pozitif katkı sağlayabilir nitelikte olmalıdır. Tarihi değer katan yapısallarda öngörülen alan üzerinde ki değişim bloğu taklit ve temel tasar kavramlarının uyumu ile bir değişim gösterebildiği taktirde daha uyumsal ve süreklilik getiren silüetler oluşumuna ön zemin hazırlayacaktır.

Mevcut çevre verilerinin tamamen kontrastı ile ulaşılmaya çalışılan karşıt yaklaşımda ise, zıtlıkla elde edilen bir uyum vardır. Serbest yaklaşım olarak tanımlanan üçüncü yaklaşımda ise, benzer ve kontrast yaklaşımlar bir arada kullanılmaktadır (38).

1.3.4.1. Kuramsal Yaklaşımlar

Kentsel tasarım alanında, kent olgusuna ait yaklaşımlardan biri de sosyal-tarihsel yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, kenti kökenlerinden başlayarak anlamak amaçlanır, dolayısı ile de kentin rastlantı olarak doğmadığı, fakat kentin sosyal ve tarihsel bir ürün olduğu kabul edilir. Günümüze kalabildikleri kadarıyla-gördüğümüz bu çevreler, genellikle kentlerin çekirdek noktalarını oluştururlar. Bir kent toplumunu, tarihini ve doğasını açıklamalı ve güçlendirmelidir. Bir kentin temel unsurları onun imgesi, kültürel anlamları, tarihi derinliği ve geleneksel formudur (38).

Sosyal- kültürel etkileşimler içerisinde yaşayan tarihi çevre olgusu toplum tarafından kültürel anlamlar içerisinde gelişir ve geleneksel yapı olgusunu ortaya çıkartır. Bir kent toplumun gelenek ve doğasını yansıtmaya açısından önem kazanabilmesi için belirli tarihi çevre olgusu içerisinde toplumsal, kültürel ve sosyal gelişimi geleneğin sosyal yapı sürecinde oluşturduğu değişimin dışında kalması ve toplum tarafından benimsenmesi ile de açıklanabilir.

Kentsel doku değişimindeki imge sürekliliği sorunu bir anlamda kentlerin kimliğinde önemli rol oynayan tarihi çevrelerin bozulmaya, sürekliliğini kaybetmeye başlamasıyla daha da güçlenmektedir. Bu sorun Karaman'a göre, daha çok yeni yapılaşmaların çevreleriyle ve özellikle tarihi çevrelerle nasıl uyum sağlayacaklarında odaklanmaktadır. Kentsel gelişme alanlarında bütünlük ve süreklilik ilkeleri konmuştur ki, bu da kültürel değerlere sahip veya tarihi bir çevredeki imge sürekliliği için bir dizi tasarım ilkeleriyle sağlanabilmektedir. Analiz ağırlıklı bu ilkeler sorun alanı için oluşturulabilecek rehberlere kavramsal parametreleri sağlamaktadır. Başka bir deyişle kentsel tasarımların biçimi ve çevresel veriler arasındaki algılanan uygunluğa ya da zıtlığa ilişkin anlamları test etmeye yönelik kuram ve yöntemleri içermektedir (38).

Tarihi çevre üzerinde duruldukça anlaşıldığı gibi bir süreklilik sağlanması ile uyum ve zıtlık ilkelerinin değişkenler arası sağladığı orantısal ilişki ile de açıklanabilir, bu ilişkilerde değişik oranlar kullanılarak oluşturulan dizimde öngörülen farklılık ile tarihi çevre değerlendirildiğinde alanların oluşturduğu tasarım biçimini ortaya çıkan bu kavramsal

ölçülerin bütünü ve meydana getirilen parametrelerin değerlendirilmesi ile oluşturulan yöntemler bütünüdür.

Aynı olguya iki farklı grubun verdiği anlamların karşılaştırılabilmesi için kullanılması yanı sıra, iki farklı olguya aynı grubun verdiği anlamların karşılaştırılmasında da kullanılmaktadır (43).

Ertürk, bilgiye dayalı algılama kuramını, literal algı/şematik algı ayırımının mimari mekân için varlığını sınırlı bir laboratuvar deneyi ile gözlemek/mimar kullanıcı farklılaşmasının hangi düzeyde yoğunlaştığını belirlemek için kullanılmıştır (44).

Belirli sıfat çiftlerinin kullanıldığı bu yöntemle yeni tasarımlarda mevcut ile öngörülen arasında uyum ya da zıtlık ilişkisi çevreyi algılayanların yanıtları ile test edilebilir (43).

Tasarım yapıldığı çevrenin taşıdığı işaret, anlamların ve dilin, yeni tasarımlarda da kavranabilmesi, uyum ya da zıtlık kavramını oluşturur. Ancak bu sonuca varabilmek için de çevrenin verilerinin irdelenmesi, çözümleme yapılması gerekir (38).

Dış çevre ne kadar farklılık gösterse de bir uyumun içindeki değişkenlikle algılanıyor olması nitelik taşıması bakımından önemlidir.

Tarihi bir sokakta tasarım başlığı altında yapılan sempozyumda Smithson, Kreuzberg' de mimarlığın dilini bulmak, biçimlenmeler ve biçimler arasında öze inmek blok tip, sokak düzeni, avlı- iç avlu bütününe varmak için varsayımlar denenerak iki tasarım önerisi sunmuştur. Form / biçimin nasıl olması gerektiği sorusuna var olan mimari dili (eski dili) ortak dil olarak kullanma ilkesiyle cevap aramıştır, yani tarihi dokuda, eski dönem mimari öğelerini kullanma yoluna gitmiştir. Smithson, eski dokuya, kalanların, iletilenlerin açık olarak ifade edildiği/ var olan dil olarak tanımlamaktadır.

Eski dokuda önerilen tasarımlarda izlenen yollar:

1. Öneride: var olan yapıların eski kalmış dilinden elemanlarla öğeler ile boşlukların seri olarak doldurulması ve eski yapıların aynen bırakılarak, ilettikleri dili/ var olan dili yansıtmaya çabaları,
2. Öneride: kısmen aynen tekrar oluşturma, kısmen doldurma (eski dokuda yapıların eksik taraflarının aynının tekrar yapılması ve boşluklara tarihsel formlar la tasarım önerisi) olarak açıklanmaktadır.

Belirtilen değerler içinde kültürün belirleyeceği biçimler ve biçim etkileşimleri de değişken olacaktır. Bu eylem ve ilişkiler, belirli zaman ve form koşullarından her biri ile kültür sisteminin bileşenini tamamlayan sisteminin oluşturulmasıyla gerçekleşir.

Ungers, öneriler için kent strüktürü morfolojisinden başlayıp, cephe morfolojisine kadar inmiş, cephe önerileri;

1. Boşluklu cephe morfolojisi,
2. Cephelerin strüktür prensipleri,
3. Tarihsel alıntılar,
4. Cephe Tipolojisi,

başlıkları altında toplamış ve tasarım kriterleri oluşturmuştur (45).

Kuban tarihin biriktirerek, süzerek, güzel biçimler, düzenler ve ilişkiler yarattığını ve insan yapısı çevreyi değerlendirirken, bu binlerce yıllık deneylerin ürettiği kavram ve sözcüklerle yorum yapabileceğini ve tarihi biçimlerin esin kaynağı olabileceğini, ancak kopya edilmelerinin gerektirmediğini belirtmektedir. Bu tavır dışında, tarihin yarattığı birçok imge ve simgeye saygılı ve hatta beklide onların yinelenmesi şeklinde bir tavır/yol izlenebilir. Bir başka yol ise, tarihindeki biçimlerin arasından beğenilenlerin alınıp, yeni tasarımlara takılması, taklit edilmesidir. Ancak, historisizmi yadsıyan bir tavır içinde olduğunda, yani her dönem kendine özgüdür denildiğinde, bütün bunlar anlamını yitirebilir. Bu yöndeki bir tavı, günün mimarisini yansıtan, dönemin mimarisi olan ürünleri ortaya koymaktadır (46).

Mimari bir ürünün yapısal oluşumu

- Biçimi
- Dokusu
- Rengi
- Ölçüsü
- Değeri

Ürünü ortaya koyan değerlerden biri olan anlamların öğrenilmesi, ürünü tanımlamada/tanımda etken bir faktördür.

Vitrius, estetik etkinliği yaratan temel nitelikteki kavramları;

- Düzen
- Yerleşim
- Uyum
- Bakışım
- Donatım
- Dağılım

olarak sıralamaktadır.

Düzen, Yapıda bir elemanın gerek kendi içinde, gerekse birbirine göre oranlı olarak boyutlandırılması,

Yerleşim, Yapıda belli birimlere göre boyutlandırılmış olan elemanların en uygun biçimde bir araya getirilmesi,

Uyum, Yapı bütünü de olduğu gibi, tüm elemanlarında bir tüm içinde tartımı, zarif görünümü,

Bakışım, Yapının elemanları arasındaki ahenk ve bir bölümün diğer bir bölüm ile karşılıklı etkileşimi,

Donatım, Yapının zevkli olarak biçimlendirilmiş olduğu kabul edilen belli bölümlerden oluşan hatasız görünümü,

Dağılım, Malzeme ve yapı alanının en iyi biçimde dağıtımı, değerlendirilmesi ve kullanımı olarak açıklanmaktadır. (47)

1.3.4.2. Uygulamacı Yaklaşımlar

Tarihi çevrelerin/mekânların ve öğelerin taşıdığı işaretlerin (dizimsel, anlamsal-yan anlamlar ve yararsal) farklı çevreler için ortaya çıkaracağı parametreler farklı olabilir.

Branca, tarihi çevrelerde yapı eylemini üç ana başlıkta toplamaktadır. Bu başlıklar şu şekilde açıklanabilir;

1. Restorasyon; Restorasyon belli bir biçimde yeniden şekillendirme, tarihsel yapıların korunmalarına olanak sağlar ve yeni kullanımlara neden olur. Tarihsel bir yapı tüm mimari gibi mekânsal bütünlüğü ile yaşar
2. Tarihsel yapılar grubu içinde yapı eylemi; bu aşamada biçimlendirme ve oran analizinin önemi büyüktür.
3. Tarihsel yapı grubunda yapı eylemi; Bir anıt veya tarihsel yapılar grubunun yakın çevresinde yer alan çevre ile yapı etkileşimin olduğu alanlardır.

Branca' ya göre, çeşitli zamanlarda ve dönemlerde oluşmuş tarihsel yapı gruplarının yer aldığı çevrelerde, yapı bileşenlerinin biçimlendirilmesindeki zaman ögesine saygı gösterme zorunluluğuna rağmen, aslında mimara kalan özgürlük alanı geniştir. Bu çevreler için gerekli olan mevcut kurallara uyulması zorunluluğu, mimarın kendine özgü bir dil kullanmasına, konuşmasına engel değildir. Bu öge tarihsel yapı gruplarının zenginliğini oluşturmaktadır. Eskiyen elemanların değiştirilerek aynen yapılması, aslına sadık kalınması gerekmektedir (50). Zevi' ye göre, "her sanatçı için, getirdiği önemli kişisel katkıların yanı

sıra, kendinden önceki dünyayla bir süreklilik soyutuna sahip olabilmek, ortak bir süreç içinde yer almak, tarihselliğini bulmak her zaman arana gelmiştir.” (51)

Belirli dönem veya dönemlere ait mimari anlayışın ifade edildiği tarihi çevrelerde, yeni tasarımların, form/biçim açısından nasıl olması gerektiği günümüzde de tartışılan bir tutumdur.

Tasarımcının çevre verilerine bağlı olarak hangi yaklaşımı uygulayacağına karar vermesi için analiz; tipoloji, ekoloji morfoloji çalışmasına girmesi gerekir. Çevredeki yapılardan farklı kontrast (karşıt) veya benzer (uyumlu) özelliklerin uygulanabilmesi için veriler Brolin’e göre:

1. Sokaktan ileride veya geride inşa etmek,
2. Bitişik yapı düzeninden farklı olarak yapı aralarında boşluk bırakma veya aynı düzenin uygulanması
3. Kütle (bütünlük): yapı elemanlarının ve birimlerinin dizilmesi,
4. Yaklaşık Yükseklik,
5. Cephe oranları ve yönü,
6. Biçim ve silüet,
7. Pencere ve kapı düzeni,
8. Pencere ve kapı oranları/büyüklikleri,
9. Malzeme,
10. Renk,
11. Doku,

başlıkları altında ele alınabilir.

1.3.5. Tarihi Çevre İçindeki Tasarım Yaklaşımları

Tasarım çalışmalarında ele alınan tasarım ölçütleri,

- Yeni tasarımların çevreye baskın ve ezici olmaması,
- Tarihi çevrenin özelliklerini ön plana çıkartma,
- Ekolojik tarihi kültürel sürekliliğinin devamı,
- Tarihi çevrenin bina dışı boyutlarını da ele almak, (ağaç, çeşme, yer kaplaması gibi)
- Çevrenin anlamsal boyutu,
- Çevresel değerlerden yararlanma

- Karşıt (kontrast) yaklaşım,
- Uyum (armoni) benzerlik
- Çağdaş tasarım, çağı vurgulama,
- Mimari süreklilik sağlayan estetik ölçütler,
- Çevrenin tarihi süreci,
- Çevrede yaşayanların sosyal statüleri,
- Uyum işlev,

başlıkları altında toplanır.

Çevresel değerlerden yararlanma çevrenin tipolojisi ile iki üç boyutlu çözümlenmesi yerleşim dokusu, biçim, malzeme özelliklerin saptanması, eski dokuyu araştırmak, yorumlamak tasarımda uyum ya da karşıtlık için kullanmak gerektirmektedir.

1.3.5.1. Tarihi Çevrede Uyum

Tarihi çevrede elemanların, düzenlerin, ölçülerin kısaca formların, tarihten ödünç alınarak kullanılması, taklit edilerek aynen tasarımda kullanımı tarihi çevrede uyum ve süreklilik sağlanabileceği görüşü çoğu tasarımcı tarafından reddedilir.

Öykünme yaratıcılık sorunudur, yoksunluğa değerlerin yitirilmesine neden olur. Bu tip bir yaklaşım yenileme dışında, aynı dönem yapıların yanı sıra sürekliliğin çevrelerde uygulanabileceğini belirten tasarımcılara göre çevrelerin gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir. Çevrelerin geçmiş-gelecek ayrımını oluşturarak, bütünlük-süreklilik sağlamaktır.

1.3.5.2. Tarihi Çevrede Kontrast/Zıt Yaklaşım

Genelde tarihi çevre sürecin dışına çıkıldığında görülen dönemsel farklılıkların değişkenlere zıtlığından oluşan tüm değerleriyle farklılıkların analizini içermektedir. Değişken olarak mimari sürekliliğin sağlanabilirliği açısından alternatif teşkil etmektedir.

Diğer bir değişle tüm alan gereksinimlerini karşılamakta yetersiz kalan mimari öğelerin bütünsel kullanılmayışından öne çıkmaktadır.

Tarihi çevre alanı içinde farklı tarihi doku mimari sürekliliği oluşturduğu genel görünümde zıtlık karmaşasına neden olabilmektedir. Sosyal dokuda dönemsel değişimler farklı çevre yaklaşımlarını ortaya çıkartmakta farklılıklardan zıt yaklaşımlar oluşmaktadır.

1.3.5.3. Tarihi Çevre İçinde Serbest Yaklaşım

Tarihi çevrede genel olarak malzeme ve dokusal değişim, çağın teknolojisine uyumun göz önüne alınmadığı yaklaşım serbest yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Uyum ve kontrast yaklaşım dışı tavırlarla oluşturulan yaklaşıma görüngü ya da rastlantısal yaklaşımda denilmektedir.

Tasarımcıların sezgisel, kişisel kendi algı boyutları ile oluşturdukları siluetin değişken ve uyumlu tasarımlardan oluşturulan serbest yaklaşım tarihsel sürece indirildiğinde değişim net olarak gözlenmekte ve farklılık boyutsal, oransal nitelikte kısıtlamamalıdır.

Çağdaş tasarım kontrast yaklaşım, uyum, çağı vurgulama gerektirmektedir. Süreklilik sağlayan ölçütler, cepheler açısından modülasyon birliği, gabari, renk, malzeme, doku, evrensellik/soyut değerler, boyutlar, ritim, simetri gibi esasların analizine dayanır.

Çevrenin tarihi süreci, çevrenin farklı ve aynı dönemler, tarihi gelişim içinde süreklilik faktörü, değişme ve gelişme özellikleri, eskime, tarihsel süreç inceleme gibi görüşlere bağlıdır.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Araştırma Yöntem ve Strüktürü

Çalışma sürecini oluşturan sorun ve soruna bağlı olarak yapılması gereken şematik strüktür aşağıdaki gibi verilmiştir.

Bu çalışma strüktürü sorunun belirlenmesi, literatür, yapılan çalışmalar, bulgular, irdeleme ve sonuçlar ile tanımlanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırma akışı

BÖLÜM 1.	• Çalışmanın Amacı• Sorunun Belirlenmesi, Çalışmanın Yöntemi• Tarihi çevre, Tanım ve Yaklaşımlar
GENEL BİLGİLER	
BÖLÜM 2.	• Alanın tanımlama ve tanımada yapı kimlik kartları• Kent strüktürü morfolojisinde tasarım kriterleri o Boşluklu cephe morfolojisi,o Cephelerin strüktür prensipleri,o Tarihsel alıntılar,o Cephe Tipolojisi,• Araştırma kapsamında 15 adet seçenekte irdelemeler• Tablo ölçütünde vaziyet, siluyet ve yapı kimlik kartlarının morfolojik özelliklerin tespit ve analizi
YAPILAN ÇALIŞMALAR	
BÖLÜM 3.	• Alanın estetik etkinliği yaratan temel nitelik kriterleri tespiti• Alan yapı integrasyonunda siluyet ve yapı bloklarının kimliklerinin hazırlanması ve morfolajik analizi
BULGULAR VE İRDELEMELER	
BÖLÜM 4.	• Morfolojik oluşumda yapı kimlik kartlarındaki analiz irdelemeleri
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	
	• Yapılan irdelemeler doğrultusunda analiz edilen bulguların etnografik sonuçları ve öneriler

2.2. Çalışma Alanının Belirlenmesi

Trabzon kentinin en eski kuruluş çekirdeğini oluşturan “Orta ve İç Kale” tarihi yerleşmesini içine alan ve günümüzde “Ortahisar Mahallesi” olarak bilinen bölge kentsel sitlerden II Numaralı Sit Alanı’nı tanımlamaktadır. Birbirine paralel akan Zağanos ve Tabakhane dere vadileri ile doğal olarak kuzey-güney yönlerinde sınırlanan bölgenin; doğusunda Zafer, batısında Gülbahar Hatun, kuzeyinde Pazarkapı ve Güneyinde Bahçecik Mahalleleri yer almaktadır. Trabzon kent merkezinin ana ulaşım akslarından olan Atapark - Uzun Sokak hattı, Ortahisar’ ın merkezinde yer alan iki önemli köprü olan Zağanos ve Tabakhane köprüleri ile sağlanmaktadır. Fetihden bu zamana kadar valilerin hem ikamet hem de devlet işlerini idare ettikleri binaların yer aldığı bölgede, tüm sokak ve yapılarıyla tarihi zenginliğin izleri bugün de devam etmektedir.

Şekil 1. Ortahisar Mah. Pertevpaşa Sokak ve Şht. Refik Cesur Cad. Uydu Görünümü

Bölgede sivil hayatın yanı sıra sosyal yaşamdaki canlılık da devam etmektedir. Bölgelerin oluşum tarihleri incelendiğinde; Trabzon Kentinin altı aşama ile tanımlanan oluşum tarihi içinde, bu üç bölgenin ilk aşamada (M.Ö. 200 – M.Ö. 50) oluşan bölgeler oldukları bilinmektedir. Bölgelerin günümüze ulaşan fiziksel yapısının oluşumu hakkında bilgi edinmek için ise bölgelerdeki mevcut yapıların yapım tarihleri irdelenmiştir. Konu ile ilgili çalışmalardan, ağırlıklı II ve II Numaralı Kentsel Sit Alanlarında yer alan anıtsal yapıların 1200-1500 yılları arasında sivil mimarlık eserlerinin ise 1700-1800 yılları arasında yapıldığı belirlenmiştir (Candaş, 2002).

2.3. Çalışma Alanının Tanıtılması ve Örneklerin Seçimi

Ortahisar Mahallesi adıyla II Numaralı Kentsel Sit Alanı, ağırlıklı sivil mimarlık eserleriyle birlikte yadsınamayacak derecede yoğun anıtsal yapıları da içermektedir. Bir kısmı günümüze ulaşamayan, ulaşan bölümünde de işlev değişikliklerinin olabildiği; camileri, kiliseleri, hamamları, çeşmeleri, surları, konutları ile yoğun yapılaşmış II Numaralı Kentsel Sit Alanında; üslup olarak Doğu Karadeniz, Rum ve Osmanlı üsluplarının uygulandığı gözlemlenmiştir. İfade edilen üsluplarda yapılan yapıların, bulunduğu yerleşkenin tarihi niteliği ve bu niteliğin göstergesi olan geleneksel yapı yoğunluğunun bulunduğu belirlenmiştir. Alan çalışmaları esnasında ilk gözlemler, yaşamın yoğun sürdüğü bir bölge olduğu yolundadır. Kent merkezinde yer alışı ve geniş bir alanı kapsayışı nedeniyle zamanla artan yapı yoğunluğunun; yeni yapılarla eski yapıları bir araya getirmesi kaçınılmaz olmuştur.

Bu bağlamda ele alınan pertevpaşa sokak silüetinde her iki yönde araştırma kapsamında tespit edilen 14 adet örnek yapı irdelemeler sonucunda tespit edilmiştir.

Sokak oluşumunda tespit edilen evlerin cephe mimarlığına değil kütle mimarlığına sahip olması ilginçtir. Evlerin sokak, bahçe ve komşu bina ile ilişkilerinin yorumlanmasında evlerin her seferinde başka elemanlar ile sokağın dokusunu katkı verdiği görülmektedir. Aynı ev tiplerinin nadir olarak tekrarlandığı görülmektedir. Yapılar yalnızca cepheleri ile değil aynı zamanda kütle boyutları ile de önem kazandığı görülmektedir. Yapılar sokağın batısında ve doğusunda oluşan farklı özellikleri ile silüete katkı vermektedir.

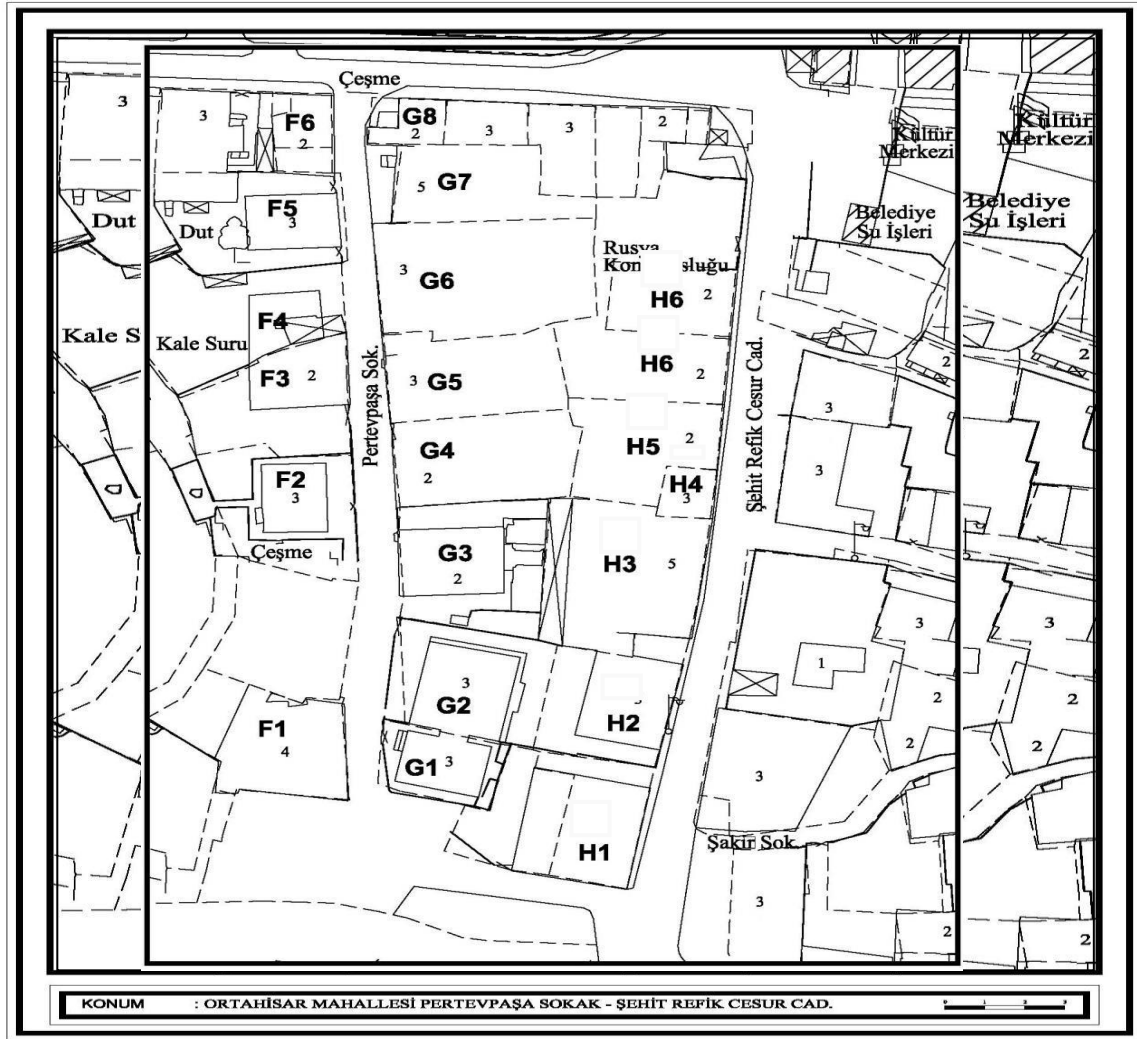
Bu bağlamda tespit edilen yapılar geç dönem ve cumhuriyet dönemi olarak aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

1. Geç Dönem Yapılar
 - F2, G3, G4, G5
2. Cumhuriyet Dönemi Yapıları
 - F1, F3, F4, F5, F6, G1, G2, G6, G7, G8

2.4. Çalışma Alanı ve Yapı Analiz Tablolarının Oluşturulması

2.4.1. Çalışma Alanı Vaziyet Ölçeğinde Tablonun Oluşturulması

Tez kapsamında ele alınacak çalışma alanının vaziyet planı ve vaziyette ele alacak yapıların tespitinin yer aldığı tablo aşağıdaki gibi ele alınmıştır.

Çalışma alanında ele alınan Pertevpaşa sokağı üzerinde batıdaki sokak silüetinde yapılar F1, F2, F3, F4, F5, F6 olarak, doğu silüetindeki yapılar ise G1, G2, G3, G4, G5, G6, G7, G8 olarak numaralandırılarak ele alınmıştır. G1, G2, G6, G7, G8, F1, F3, F4, F5, F6 yapıları Cumhuriyet Dönemi yapıları olarak ele alınmış ve tabloda araştırma içeriği

irdelenmiştir. G3, G4, G5, F2 Geç Dönem yapıları olarak ele alınmış ve tabloda araştırma içeriği irdelenmiştir.

2.4.2. Çalışma Alanı Silüet Tablolarının Oluşturulması

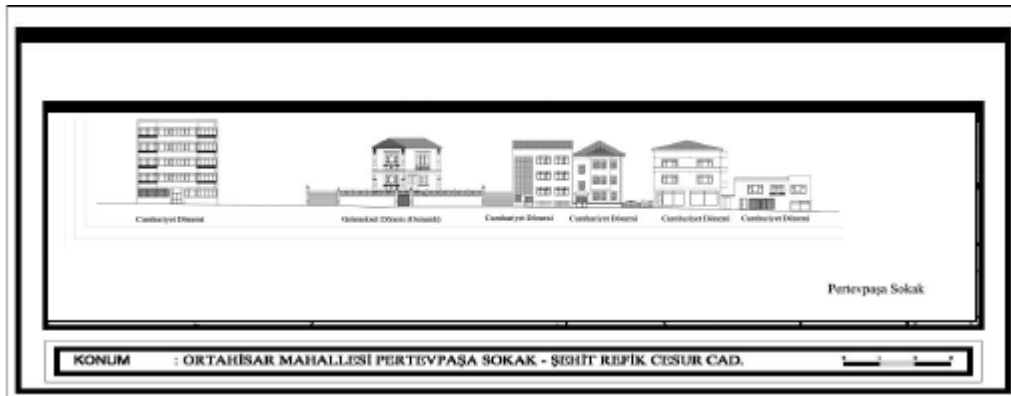
Bu sokak üzerinde tespit edilen yapılar oluşturulan silüet tablolarında aşağıdaki gibi yerleştirilmiştir. Bu sokak üzerinde tespit edilen yapılar oluşturulan silüet tablolarında aşağıdaki gibi yerleştirilmiştir.

Silüetler batı ve doğu olmak üzere iki tabloda aktarılmıştır:

1. Pertevpaşa Sokağı Doğu Cephesi Silüeti

2. Pertevpaşa Sokağı Batı Cephesi Silüeti

2.4.3. Çalışma Kapsamında Ele Alınan Kriterler

Bu tez kapsamında çalışma alanlarında tespit edilen yapılar çevre verilerine bağlı olarak, Brolin' in çevredeki yapıların farklı veya benzer özelliklerin ortaya koyulduğu kriterler dikkate alınarak irdelenecektir.

Bu kriterlerden bazıları yapı analiz tablolarının oluşturulmasında kullanılmak üzere aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Sokak Konumu
 - Bahçe içi
 - Sokak üzeri
- Yapı Düzeni
 - Ayrık
 - Bitişik
- Çıkmalar
 - Açık Çıkma
 - Kapalı Çıkma
- Kapılar
 - Dış Kapı
 - Açık Çıkma Kapı
- Çatılar
 - Kıрма Çatı
 - Düz Çatı
- Pencereleler
 - Dikey
 - Yatay
- Mimari Yükseklik
 - Dikey
 - Yatay

2.4.4. Çalışma Alanı Yapı Analiz Tablosunun Oluşturulması

Tablo 2. Yapı analiz tablosu

	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ								YAPI ÇEVRE İLKESİ					
KONUM KENTSEL ALAN	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıkma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Ayrıntı	Bitişik	Dikey	Yatay
VAZİYET	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	GELENEKSEL BETONARME													
RENK MALZEMESİ														

3. BULGULAR VE İRDELEME

Geleneksel mimari silüette örtüşen çevre ile alan içerisinde sürekli değer kaybı yapı blokları bağlamında analiz edilmek üzere tablolarda irdelenecek gösterilen veriler ışığında alan ölçeğinde değişim standartları ekseriyetle gözlemler doğrultusunda, irdelenecek geleneksel ve geç dönem yapıları bağlamında statüsel geçişler cephe yapıları çevre ilkesi yönünde ele alınacak veriler tablolaştırılacak işlenen veriler yeni yapı blokları üzerinde cephe değişimine ışık tutar niteliğe getirilecektir.

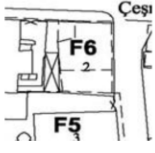
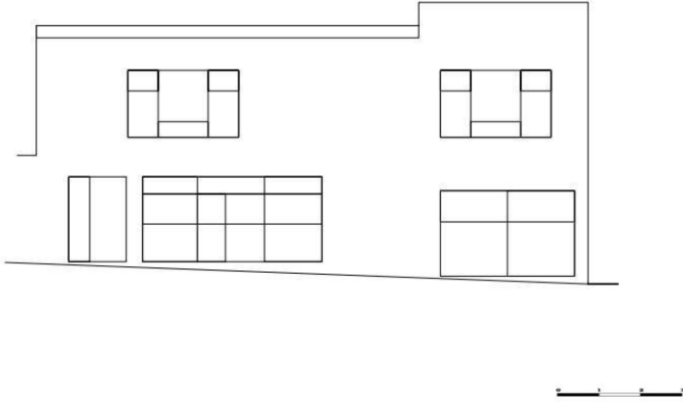
Cephe özellikleri çıkma, kapı, çatı, pencere ve yapı çevre ilkesi sokak konumu, yapı düzeni, mimari yükseklik açık kapalı çıkma düz kırma çatı dikey yatay pencere bulguları sokak konumu yapı düzeni mimari yükseklik irdemesi tablolarda analiz edilmiştir.

Çalışma öncesinde açıklanan geleneksel mimari verileri açıklanan kültürel değişim kültürlenme ve kültürleşme tamamlandığında veriler açıklamalar ile ilerleyen çalışma cephe ve alanda farklılaştırılma yönünde cephe sistematüğini değiştirmiş ve silüette cepheler alanda yenilenebilir ritüellere kavuşmuştur.

Yapı kriterleri mimari çevre entegrasyonu oluşturulabilecek şekilde alan blokları mimari yapı özellikleri yapı çevre ilkesi bina özellikleri pencere, kapı düzeni, renk, doku, malzeme, silüet yapı oranları kütle bağlamında geleneksel ve geç dönem arası kültürel değişim bulguları tablolar analizi sonrası sonuç ve öneriler açıklanacaktır.

Yapılan çalışma üslup oluşumunun çevresel kültürel mimari değerlere ve mimari üslup yansımasını gidilen monotonluğun değişimi gerektiğinin alan çalışmaları ile kültür ritüellerinin mimari üslup oluşturmada belli bulguları kültürel çevresel entegrasyonu için hazırlamaktır.

Tablo 3. F6 Yapısı analiz tablosu

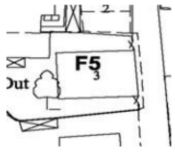

F6	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ								YAPI ÇEVRE İLKESİ					
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHİSAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıkma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Ayrık	Bitişik	Dikey	Yatay
VAZİYET	0	0	•	0	•	0	0	0	•	•	0	•	0	•
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	BETONARME													
RENK MALZEMESİ	SIVA ÜZERİ PEMBE BOYALIDIR													

F6 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin ve 1. kat olmak üzere iki katlıdır. Giriş kapısı zemin katta bina cephesinin sol kısmında bulunmaktadır.
- Giriş kapısı zemin katta iki kapı tek bölüm bina cephesinin sol kısmında bulunmaktadır.
- Zemin katta cephenin sağında dükkan pencereleri iki bölme tek pencere sağda giriş kapılı üç bölüm tek pencere demir ferforjeli ortada bulunmaktadır.
- Simetri pencere dizilimi çok tutulan bir kavramdır. Cephelerde geniş çapta uygulanmıştır.

Tablo 4. F5 Yapısı analiz tablosu

F5	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ								YAPI ÇEVRE İLKESİ					
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHİSAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Ayrıık	Bitişik	Dikey	Yatay
VAZİYET	•	0	•	0	•	0	0	0	•	•	•	0	0	•
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	BETONARME													
RENK MALZEMESİ	SIVA ÜZERİ PEMBE BOYALIDIR													

F5 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin 1. ve 2. kat olmak üzere 3 katlıdır.
- Giriş kapısı zemin katta bina cephesinin sağ kısmında bulunmaktadır. Bu pencereler solda tek kapı ve iki bölme kat boyu yükseklikte pencere sağda iki bölme kat boyu yükseklikte pencere bulunmaktadır.
- 1. katta iki adet kısa pencere üçer bölmeli bina cephesinin sağ ve solunda kat penceresi ortada geniş boşluk bulunmaktadır.
- 2. katta bir kat cephesi boyunca balkon iki adet pencere soldaki pencere balkon çıkış kapılı sağdaki pencere kısa üç bölmeli pencere bulunmaktadır.
- Çatı yapı ahşap oturtma çatı türünde olup büyük açıklıkların geçilmesinde asma çatı taşıyıcı iskelete oturtulmuştur.
- Simetri pencere dizilimi çok tutulan bir kavramdır. Cephelerde geniş çapta uygulanmıştır.

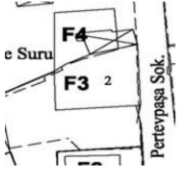
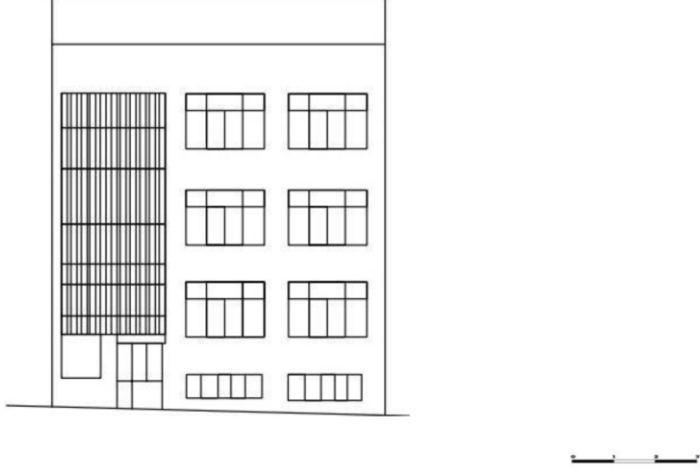
Tablo 5. F4 Yapısı analiz tablosu

F4	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ							YAPI ÇEVRE İLKESİ						
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHİSAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	0	•	•	0	•	0	•	0	•	•	•	•	•	•
VAZİYET	0	•	•	0	•	0	•	0	•	•	•	•	•	•
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	BETONARME													
RENK MALZEMESİ	SIVA ÜZERİ SARI BOYA													

F4 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin 1. ve 2. kat olmak üzere üç katlıdır.
- Giriş kapısı zemin katta bina cephesinin sol kısmında bulunmaktadır.
- Zemin katta cephenin sağında bir dar pencere ortada iki dar pencere bulunmaktadır.
- Bu pencereler ortada iki dar iki kanat dört bölmeli sağıda dört bölme bir dar pencere bulunmaktadır.
- 2. kat cephe orta kısmı dikdörtgen çıkmalı dar dört pencere iki dar pencee iki kanat dört bölmelidir. Solda iki dar dört bölmeli iki kanat pencere bulunmaktadır.
- Çatı yapı ahşap oturtma çatı türünde olup büyük açıklıkların geçilmesinde asma çatı taşıyıcı iskelete oturtulmuştur.
- Simetri pencere dizilimi çok tutulan bir kavramdır. Cephelerde geniş çapta uygulanmıştır.

Tablo 6. F3 Yapısı analiz tablosu

F3	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ								YAPI ÇEVRE İLKESİ					
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHİSAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıkma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikkey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Avrık	Bitişik	Dikkey	Yatay
VAZİYET	0	0	•	0	0	•	•	•	0	•	0	•	•	0
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	BETONARME													
RENK MALZEMESİ	SIVALI BOYASIZ													

F3 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin 1. 2. ve 3. Kat olmak üzere 3 katlıdır.
- Giriş kapısı zemin katta bina cephesinin sol kısmında bulunmaktadır.
- Zemin katta cephenin sağında kısa beş bölmeli iki geniş pencere sağıdaki daha uzundur. Solda bir kare ve ferforjeli penceredir.
- 1.katta iki adet kısa dört bölmeli bina cephesinin orta ve sağı solda merdiven penceresi beton tretuarlıdır.
- Katta 1. Kat dizilimi ile aynıdır.

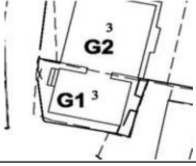
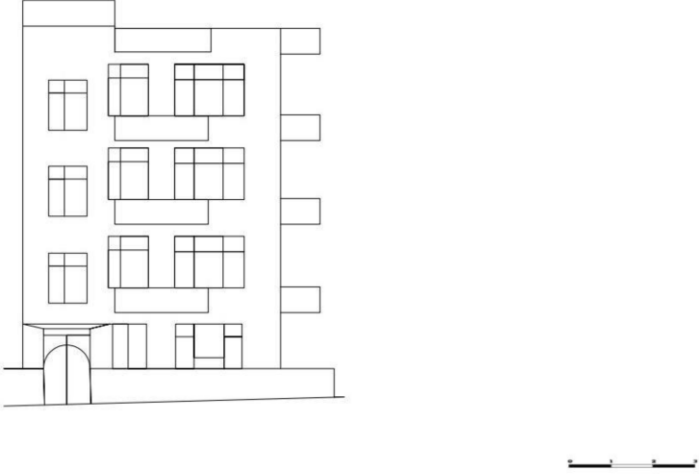
Tablo 7. F1 Yapısı analiz tablosu

F1	YAPI ÖZELLİKLERİ														
	CEPHE ÖZELLİKLERİ							YAPI ÇEVRE İLKESİ							
KONUM KENTSEL ALAN	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER			SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	•	0	•	•	0	•	•	•	0	•	0	•	•	0	
VAZİYET	•	0	•	•	0	•	•	•	0	•	0	•	•	0	
YAPI															
KONSTRÜKSİYON	BETONARME														
RENK MALZEMESİ	SIVALI BOYASIZ														

F1 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin 1. 2. 3. ve 4. kat olmak üzere toplam 5 katlıdır.
- Balkonlar cephede önde aynı hizada sıralı olarak cephenin sağında ve solunda bulunmaktadır.
- Zemin kattaki soldaki pencerelerde iki bölme demir ferforjeli sağdaki pencerelerde beş bölme bulunmaktadır.
- Binanın giriş kapısı zemin seviyesinde cephenin ortasında bulunmaktadır.
- Pencereler ortada ikişerli dar yanlarda bir sıra geniş olmak üzere daire cephesince sıralanmış dördüncü katta dizilenmiştir.
- Balkon pencereleri balkon genişliğinde ve balkona çıkış kapılıdır.
- Simetri pencere dizilimi çok tutulan bir kavramdır. Cephelerde geniş çapta uygulanmıştır.

Tablo 8. G1 Yapısı analiz tablosu

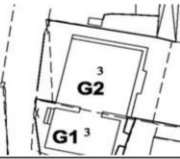

G1	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ								YAPI ÇEVRE İLKESİ					
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHIŞAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıkma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Ayrınk	Bitişik	Dikey	Yatay
VAZİYET	•	o	•	•	o	•	•	•	•	o	•	o	•	o
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	BETONARME													
RENK MALZEMESİ	SIVALI BOYASIZ													

G1 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin 1. 2. 3. ve 4. kat olmak üzere 4 katlıdır. Bina bahçe içinde bahçe duvarlı solda kapılıdır.
- Giriş kapısı zemin katta bina cephesinin sol kısmında bulunmaktadır. Orta kısımda bir dar iki bölmeli pencere sağ kısmında geniş üç bölmeli pencere bulunmaktadır.
- 3. katta solda bir dar iki bölmeli merdiven pencereleri bulunmaktadır. Orta kısım geniş çıkma balkon bulunmaktadır.

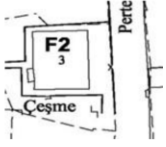

Tablo 9. G2 Yapısı analiz tablosu

G2	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ								YAPI ÇEVRE İLKESİ					
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHIŞAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıkma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Ayrıık	Birleşik	Dikey	Yatay
VAZİYET	•	•	•	0	•	0	•	0	•	0	•	0	0	•
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	BETONARME													
RENK MALZEMESİ	SIVALI BEYAZ BOYALI													

G2 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin 1. 2. ve 3. kat olmak üzere 3 katlıdır.
- Giriş kapısı zemin katta bina cephesinin sağ kısmında bulunmaktadır.
- Sağda kapı solunda bir dar pencere ortada iki dar pencere solda üç dar pencere kat cephesi boyunca dizimlenmektedir.
- 2. katta solda 3 dar pencere kat cephesi ortada sola doğru bir balkon ortanın sağında bir çıkma çıkmada iki dar pencere kat cephesinin sağında iki dar pencere bulunmaktadır.
- Çatı yapı ahşap oturtma çatı türünde olup büyük açıklıkların geçilmesinde asma çatı taşıyıcı iskelete oturtulmuştur.
- Simetri pencere dizilimi çok tutulan bir kavramdır. Cephelerde geniş çapta uygulanmıştır.

Tablo 10. F2 Yapısı analiz tablosu

F2	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ								YAPI ÇEVRE İLKESİ					
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHİSAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıkma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Ayrıık	Bitişik	Dikey	Yatay
VAZİYET	0	•	•	•	•	0	•	•	•	0	•	0	0	•
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	GELENEKSEL TAŞ YAPI													
RENK MALZEMESİ	SIVA ÜZERİ SARI BOYA													

F2 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin ve 1. kat olmak üzere iki katlıdır.
- Giriş zeminden yüksek merdivenle çıkılmaktadır. Giriş kapısı kat penceresinin orta kısmındadır. Solda bir geniş pencere üç bölmeli sağda bir dar pencere iki bölmelidir kat cephesinin sağı giriş ve bir pencere sunaklıdır.
- Katta solda bir geniş üç bölmeli sağda bir uzun pencere önü ferforjeli balkon üç bölmeli kapı bulunmaktadır.
- Taşı bol yörelerinde taş yığma yapılarıdır.
- Ocaktan çıkarıldığında yumuşak, işlenmesi kolay olan bu taşlar zamanla sertleşmekte ve mukavemetleri artmaktadır. Bu taş binalar çok soğuk ve çok sıcak bölgelerde halkın tercih ettiği yapı türüdür.
- Taş duvarlar cephelerde uygulanan oyma ve kabartma ve çeşitli süsleme unsurları ile dikkat çekmektedir.
- Çatı yapı ahşap oturtma çatı türünde olup büyük açıklıkların geçilmesinde asma çatı taşıyıcı iskelete oturtulmuştur.
- Giriş cephesi tezyini unsurlarla bezenidir.
- Simetri pencere dizilimi çok tutulan bir kavramdır. Cephelerde geniş çapta uygulanmıştır.

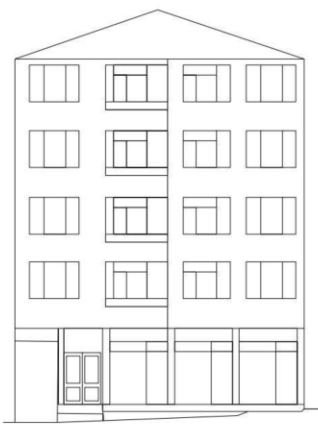
Tablo 11. G6 Yapısı analiz tablosu

G6	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ							YAPI ÇEVRE İLKESİ						
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHİSAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıkma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Ayrıık	Bitişik	Dikey	Yatay
VAZİYET	•	•	•	•	•	0	•	•	0	•	0	•	•	0
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	BETONARME													
RENK MALZEMESİ	SIVALI BEYAZ BOYA													

G6 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin 1. 2. ve 3. katta olmak üzere 4 katlıdır.
- Zeminde giriş için iki bölmeli iki kapı bulunmaktadır. Solda zeminde kat yüksekliğinde yedi bölmeli dükkan penceresi bulunmaktadır. Ortada kısa dört bölmeli bir pencere bulunmaktadır. Sağda bir dar pencere bir dükkan penceresi iki bölmeli bir kapılı iki bölmeli kat yüksekliğinde pencere bulunmaktadır.
- Katta solda bir balkon, balkon çıkış kapılı üç bölmeli pencere bulunmaktadır.
- 3. katta solda bir balkon bir balkon çıkış kapılı üç bölmeli pencere bulunmaktadır. Ortanın solunda üç dar pencere ortanın sağında üç dar pencere sağda bir balkon çıkış kapılı iki bölmeli bir pencereli balkon bulunmaktadır.
- Çatı yapı ahşap oturtma çatı türünde olup büyük açıklıkların geçilmesinde asma çatı taşıyıcı iskelete oturtulmuştur.
- Simetri pencere dizilimi çok tutulan bir kavramdır. Cephelerde geniş çapta uygulanmıştır.

Tablo 12. G7 Yapısı analiz tablosu

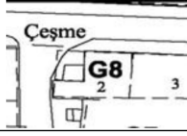
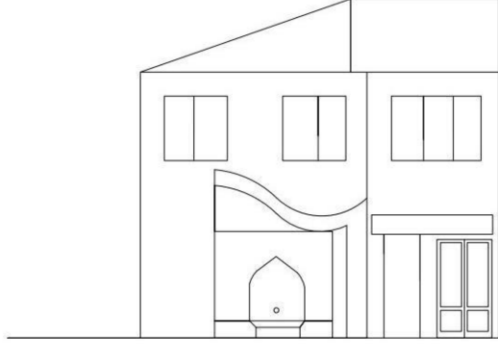
G7	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ								YAPI ÇEVRE İLKESİ					
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHİSAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıkma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İç	Sokak Üzeri	Ayrıık	Bitişik	Dikey	Yatay
VAZİYET	•	0	•	•	•	0	•	•	0	•	0	•	•	0
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	BETONARME													
RENK MALZEMESİ	SIVALI TURUNCU BOYALI													

G7 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin 1. 2. 3. ve 4. Kat olmak üzere 5 katlıdır.
- Zemin katta giriş için binanın solunda iki bölmeli bir kapı bulunmaktadır.
- Bina ortasında ve sağına doğru iki bölmeli birer giriş kapılı üç dükkan penceresi bulunmaktadır.
- 1., 2., 3. ve 4. Katta solda bir üç bölmeli pencere ortada bir balkon kapılı iki pencere bulunmaktadır. Cephe sağında üç bölmeli iki geniş pencere bulunmaktadır.
- Çatı yapı ahşap oturtma çatı türünde olup büyük açıklıkların geçilmesinde asma çatı taşıyıcı iskelete oturtulmuştur.

Tablo 13. G8 Yapısı analiz tablosu

	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ								YAPI ÇEVRE İLKESİ					
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHİSAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıkma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Avrık	Bitişik	Dikey	Yatay
VAZİYET	0	0	•	0	•	0	•	•	0	•	0	•	0	•
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	BETONARME													
RENK MALZEMESİ	SIVA ÜZERİ BEYAZ BOYA													

G8 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin 1. kat olmak üzere iki katlıdır.
- Zeminde giriş için binanın sağında iki bölmeli bir kapı bulunmaktadır.
- Kat cephesi sağında üç bölmeli bir pencere bulunmaktadır.
- Çatı yapı ahşap oturtma çatı türünde olup büyük açıklıkların geçilmesinde asma çatı taşıyıcı iskelete oturtulmuştur.

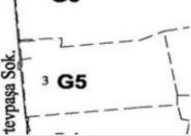

Tablo 14. G4 Yapısı analiz tablosu

G4	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ								YAPI ÇEVRE İLKESİ					
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHİSAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıkma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Ayrıık	Bitişik	Dikey	Yatay
VAZİYET	•	•	•	•	•	0	•	•	•	•	•	0	0	•
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	GELENEKSEL TAŞ YAPI													
RENK MALZEMESİ	SIVALI ÜZERİ BEYAZ BOYA													

G4 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin 1., 2. ve 3. Olmak üzere 4 katlıdır.
- Bina zeminde bir giriş 1. katta bir giriş kapısı iki kapı bulunmaktadır.
- Zeminde bir dar iki bölme pencere solda bir pencere sağda kırma merdiven bulunmaktadır.
- 1. katta solda dar iki bölmeli bir pencere kat cephesi gerisinde bulunmaktadır.
- 1. katta iki bölmeli bir kapı kat cephesi gerisinde bulunmaktadır.
- 2. katta kat cephesi solunda ferforjeli bir balkon üç bölmeli bir kapı sağında dört bölmeli bir pencere sağ çıkma kat cephesinde bulunmaktadır.
- 3. katta solda dört bölmeli bir pencere ortada iki balkon kapılı iki perforje balkon sağda dört bölmeli bir pencere bulunmaktadır.
- Taşı bol yörelerinde taş yığma yapılardandır.
- Ocaktan çıkarıldığında yumuşak, işlenmesi kolay olan bu taşlar zamanla sertleşmekte ve mukavemetleri artmaktadır. Bu taş binalar çok soğuk ve çok sıcak bölgelerde halkın tercih ettiği yapı türüdür.
- Taş duvarlar cephelerde uygulanan oyma ve kabartma ve çeşitli süsleme unsurları ile dikkat çekmektedir.
- Çatı yapı ahşap oturtma çatı türünde olup büyük açıklıkların geçilmesinde asma çatı taşıyıcı iskelete oturtulmuştur.
- Giriş cephesi tezyini unsurlarla bezenidir.
- Simetri pencere dizilimi çok tutulan bir kavramdır. Cephelerde geniş çapta uygulanmıştır.

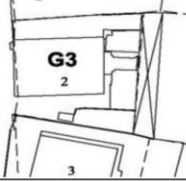

Tablo 15. G5 Yapısı analiz tablosu

G5	YAPI ÖZELLİKLERİ													
	CEPHE ÖZELLİKLERİ								YAPI ÇEVRE İLKESİ					
KONUM KENTSEL ALAN ORTAHİSAR	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Ayrıık	Bitişik	Dikey	Yatay
VAZİYET	•	•	•	•	•	0	•	•	•	•	•	0	0	•
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	GELENEKSEL TAŞ YAPI													
RENK MALZEMESİ	SIVALI ÜZERİ BEYAZ BOYA													

G5 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin 1., 2. ve 3. olmak üzere 4 katlıdır.
- Bina zeminde bir giriş 1. katta bir giriş kapısı iki kapı bulunmaktadır.
- Zeminde bir dar iki bölme pencere solda bir pencere sağda kırma merdiven bulunmaktadır.
- 1. katta solda dar iki bölmeli bir pencere kat cephesi gerisinde bulunmaktadır.
- 1. katta iki bölmeli bir kapı kat cephesi gerisinde bulunmaktadır.
- 2. katta kat cephesi solunda ferforjeli bir balkon üç bölmeli bir kapı sağında dört bölmeli bir pencere sağ çıkma kat cephesinde bulunmaktadır.
- 3. katta solda dört bölmeli bir pencere ortada iki balkon kapılı iki perforje balkon sağda dört bölmeli bir pencere bulunmaktadır.
- Taşı bol yörelerinde taş yığma yapılardandır.
- Ocaktan çıkarıldığında yumuşak, işlenmesi kolay olan bu taşlar zamanla sertleşmekte ve mukavemetleri artmaktadır. Bu taş binalar çok soğuk ve çok sıcak bölgelerde halkın tercih ettiği yapı türüdür.
- Taş duvarlar cephelerde uygulanan oyma ve kabartma ve çeşitli süsleme unsurları ile dikkat çekmektedir.
- Çatı yapı ahşap oturtma çatı türünde olup büyük açıklıkların geçilmesinde asma çatı taşıyıcı iskelete oturtulmuştur.
- Giriş cephesi tezyini unsurlarla bezenidir.
- Simetri pencere dizilimi çok tutulan bir kavramdır. Cephelerde geniş çapta uygulanmıştır.

Tablo 16. G3 Yapısı analiz tablosu

KONUM KENTSEL ALAN ORTAHAŞAR	CEPHE İRDELEMESİ													
	ÇIKMALAR		KAPILAR		ÇATILAR		PENCERELER		SOKAK KONUMU		YAPI DÜZENİ		MİMARİ YÜKSEKLİK	
	Açık	Kapalı	Dış Kapı	Açık Çıkma Kapı	Kırma Çatı	Düz Çatı	Dikey	Yatay	Bahçe İçi	Sokak Üzeri	Ayrıık	Bitişik	Dikey	Yatay
VAZİYET	•	•	•	•	•	0	•	•	•	•	•	0	0	•
YAPI														
KONSTRÜKSİYON	GELENEKSEL BETONARME													
RENK MALZEMESİ	SIVALI ÜZERİ BEYAZ BOYA													

G3 yapısı analiz tablosunun yapılan bulguları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Bina zemin, 1. ve 2. kat olmak üzere üç katlıdır.
- Bina zeminde üç bölmeli bir dar, beş bölmeli bir geniş pencere solda bir sağa kırma merdiven bulunmaktadır.
- 1. katta solda iki bölmeli bir pencere ortada bir geniş kapısı kat cephesinin gerisinde bulunmaktadır.
- 2. katta solda dört bölmeli bir balkon çıkış kapılı ferforjeli bir balkon sağda bir çıkma üzerinde dört bölmeli bir pencere kat cephesinde bulunmaktadır.
- Taşı bol yörelerinde taş yığma yapılarıdır.
- Ocaktan çıkarıldığında yumuşak, işlenmesi kolay olan bu taşlar zamanla sertleşmekte ve mukavemetleri artmaktadır. Bu taş binalar çok soğuk ve çok sıcak bölgelerde halkın tercih ettiği yapı türüdür.
- Taş duvarlar cephelerde uygulanan oyma ve kabartma ve çeşitli süsleme unsurları ile dikkat çekmektedir.
- Çatı yapı ahşap oturtma çatı türünde olup büyük açıklıkların geçilmesinde asma çatı taşıyıcı iskelete oturtulmuştur.
- Giriş cephesi tezyini unsurlarla bezenidir.
- Simetri pencere dizilimi çok tutulan bir kavramdır. Cephelerde geniş çapta uygulanmıştır.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Alan bulguları birçok kısmın değişim gösterdiğini nitel olarak anlatmaktadır. Değişkenler literatür de farklı sosyal gruplamaların alanda değişimini göstermektedir. Bu değişim denemeler boşluk sal alanlarda ve diğer çevresi ile birleşimde farklılıklar oluşturmaktadır. Alan bulguları sosyal değişkenlerin izinde gidildiğini lakin değişimin boyutunun alan üzerinde farklılaşmaya gidilmesinde sosyal değişimin mimari ve tarihsel çevrede daha sade yorumlanması gerektiğini göstermiştir. İçinde bulunulan çevre analiz edildiğinde anlaşılan birkaç husus belirli alanlarda değişimin net gözle görüldüğü diğer alanların değişimi kabullenemediği veya değişimdeki netliğin sağlanamamasından oluşan tarihsel süregelen değişimde kolaycı yaklaşım ile çevre üzerinde net bir alan dokusunu yapısal bloklar ile çökerttiği görülmektedir.

Sade bir görsellik üzerinde değişim dönemselleştirilmiş değişkenler incelenmiş ve tarihsel değerler değişimden anlamsal nitelikte olmadan üzerinde renovation bölgesel olarak rutinleşmiştir.

Değer yargılarının değişimin de farklı bina görüntüleri oluşan niteliği değiştirmiştir. Sonuçlandırdığımızda süregelen alan bazında sit alanı olan yerleşkeyi getirim ölçüsünde değiştirmiştir.

Önerilen niteliksel yapılarda verilen bulgular çizgisinde gidildiğinde çevrede oluşan aksaklık cephe bazında giderilebilir nitelikte değildir genel anlamda oluşan çevrede yükselti silueti farklılık kazanmış ve alan da kısıtlama ve yükseklik değişimi şart görülmektedir. Yapılar zeminden çatıya bir bütündür. Yatay ve dikey unsurlarla, boşluklar ve doluluklarla genel kitle tasarımı ile bir değerdir. Bitmiş, sonuçlanmış bir olgudur. Cephelerde bu anlayışa uygun olarak biçimlendirilmişlerdir. Bu araştırma beğenilen formların aynen kullanımı, farklı yorumlamalarla kullanımı veya yeni formlarla sokak dokusunda kullanımını içermektedir. Dokudaki farklılık bizi kültürel değişimi ve kültür biçim olgusunda süregelen farklılıkları belirtmektedir.

Akılımızı kullanarak, entelektüel kapasitemizi kullanarak gerçekleştirdiğimiz taklitlerde bireysel bir çaba söz konusudur. Bu bireysel çaba bilincimizin bir ürünü olsa da kişisel bilinçaltımızın ve topluluk bilincinin de izlerini taşır. Bu durumda, insanın tasarımlarını etkiler, toplum hafızasına ve bilinçaltında insanların zihnine de yerleşen şeyler yaratıcılığını yönlendirmiştir. Bu da insanın, bilinci, bilinçaltı ve toplumun bilincinin

sonucunda tasarladıklarını veya yarattıklarını bir bilinç süzgecinden geçirmesini gerektiriyor. Bilinçlilik aslında entelektüel bir durumdur ve bu bilinç süzgecinin önemli bir elemanı da dolayısıyla etik olmaktır.

Tanımlar ışığında düşünüldüğünde taklit, mimarlıkta zaman içinde farklı şekillerde yorumlanmıştır. Kısaca özetlersek, mimarlığın amacının sembolize etmek olduğu zamanlarda görüntünün önemli olması doğaldır. Görüntü göze hitap ediyor, yani güzel olmak zorunda oluyordu. Öğrenilen ve öğretilen bir şeydi yani kuralları vardı. Bu kurallar giderek üslupları oluşturdu. Üslup içinde kalarak yeniyi üretmek, homojen kültür toplumlarında önemli bir güvence kaynağıdır. Bir bina yapılacağı zaman aşağı yukarı nasıl bir şey olacağı üslup tarafından denetleniyor, bu da mimara eserinin beğenileceği, en azından yadırganmayacağı garantisini veriyordu. Herkesin hatta bilim akademileri üyelerinin bile ritüeller dışına çıkması beklenemeyeceğine göre durumda bir anormallik de hiçbir zaman sezilmiyordu. Bu ortamda da sanatta belli ritüellrin oluşması ve entegrasyonu istenen, beklenen, aranan, kısaca olması gereken bir durumdu (39).

Gelişen ve değişen mimaride teknolojik yapı görselliğini içeren nitelikte gelişmektedir. Verilen alan çalışması yapısal alan silüetinin gelişebilirliği batı görselliği ile ilerlediği görülmekte asıl olan ise silüette gelişmektir ki bu gelişimde batı oranları geleneksel oranlar ile örtüşmekte fakat nitelik ve kullanım sal olarak değişim göstermektedir.

İnsanın kültürel evrimine koşut olarak ihtiyacı olan binalar da farklılık ve çeşitlilik kazanmış, basit ilkel yapılardan karmaşık yapılara, ilkelikten yetkinliğe, belirsizlikten düzene yönelmişlerdir.

“Konut anlayışı uzun bir süreç içerisinde değişerek, yıkılarak, yeniden yapılarak gelişmiştir.”

“İnsanlara en çok anlatılacak şey, içinde doğup büyüdükleri, tamir ettikleri, boyadıkları alıp sattıkları, yandığında yıkıldığını gördükleri evlerin ve bunlardan başka şeylerden oluşan harap bir kent dokusunun eski anıt gibi değerli olduğunu anlatabilmek” (40).

Değişme ve gelişme zaman içinde öne çıkan teknoloji ve dünyada oluşan güncelleşme içerisinde günümüze gelene dek oluşan radikal akımlardan etkilenmiş olan seçili alan mimari silüeti genelde İngiltere ve Almanya da oluşan brütalist mimariden etkilenmeler gösterdiği modern bina oluşumunu alanda birlikte seyreden geleneksel mimariye artı olarak geliştirilen yeninin de katılımıyla silüette geniş bir bakış açısı gerektirmektedir.

Alan üzeri yeni uygulamalara ne kadar dikkatli yenileme oluşturulmuşsa da eski denilebilecek geleneksel türde yapı bloğu bu yenilenme içinde görsel algıyı cezp edecek görsellik sunmaktadır. Bu çalışmada geçmiş değerler ile bir bütün oluşturan sokak silüetinin de taş yapı görselliğinin ön plana çıkışı ve dahi arka plan oluşturan yeni denilebilecek modern bina oluşturan fon niteliğindeki alan birlikte genellemelere gidilerek ve bir takım yükseklik oranları tespit edilerek bu sonuç silüette tartışmaya sunulmaktadır.

Alanda monoton yapılaşmayı desteklemek ve estetiğe verilen önemin giderek azalması sokaklarımız, yaşadığımız çevre, giderek bu denileri estetiksel yönde etkilemesinde hareketli, estetiksel silüetler oluşturmada sokak üzerinde çevre ile bir bütün oluşturması geleneksel değer taşıyan sokak silüetimizin kültürümüze kattığı değerleri sürdürülür niteliğe taşımamız göz ardı edilmemelidir.

“Tarihi çevre yaşayan bir organizma ise ve bizde bu yaşayan organizmanın bir parçası isek amacımız organizmanın bünyesindeki ana maddeyi bozmadan ona uymak onu da kendimize uydurmak olmalıdır. Bu da geçmişi geleceğe en iyi şekilde yorumlamakla gerçekleşir.”

Bu alan da bulunan yapı bloğunu silüette ele aldığımızda bu uygulamaların tarihe ilave olabilecek bloğun azınlıkta olduğunu görmekteyiz. Şehrin merkezi alanlarında bir bölge içerisinde ele aldığımız seçili alan silüeti incelediğimiz de anlayabileceğimiz gibi geleneksel olguyu geleceğe taşımakta seçili alan en yaygın geleneksel yapı kullanımını olan bir sokak silüeti sunmaktadır.

“Eski Yunan’ın oranlarına bakmış, parçaları arasındaki estetik dizgeyi kendi yapılarıyla insan arasında kurduğu büyüklük ve oranlar ilişkisine uygulamıştır. Aradan zaman geçip de bu açıdan bakılınca Le Courbusier’ in çalışmalarını klasik geleneğin bir devamı olarak görme olanağı vardır.”

Bu anlayış batı binalarında bir ön açılım getirirse de geleneksel yapılarımızda bu açılım oran ve estetik de daha nitelikli ölçüler gereksinimini öne getirmektedir. Bina ölçütü -font & ratio- , - cephe & oran - açısından irdelemesi bu elemanlar arasındaki ortak özelliklerin saptanması ve bir takım oranların bulunmasıdır.

“Evlerin, şekillenmiş sokakların birer anıt olduğu anlaşıldığı an, elimizde çok az ürün kalacaktır” (41).

“Toplumsal ve ekonomik yapı ve doğal çevre ile uyum içinde inşa ediyorlardı. Bugün bile, üzerinde yorum yapıp ana biçimlerini taklit ettiğimiz yapıları, inşa ediyorlardı. Bu

yapıları gerçekleştiren yapı ustaları, bildiğini iyi bilen, doğru düşünebilen ve bildiğinde iyi ve doğru yapabilen mimarlardı” (42).

Kültürel çevre olgusu içerisinde bölgenin kültür farklılığını yansıtması ve alan bazında yenilikçi şehir içi alanlar modern mimarinin etkisinde gelişimini göstermekte, karşı durulmaz bu metalaşma kurumlarca alanın radikal duruşunu bozmayacak nitelikte gelişmesini sağlamak yeni projelerin kaynağı ve alanın doğuya, merkezin şehrin ilk kuruluş bölgesi olan sosyal meydan olgusunun daha yaygın seyrettiği Trabzon yerleşim yerinde oluşmuş yapı bloğu sokak bazında daraltılmış 6m diyemeyeceğimiz aralıklar ile oluşturulmuştur. Niteliğinin gelişimine ve kavranabilir sürekli gelişimi algılar nitelikte görsel katkının tarih ve kültürün en çok işlenen kentlerden biri olmasında öncülüğü sürdüren Trabzon’ umuzun dar alanlarda bile sokak silüetinin algı ve yoruma açık destek sunmasında yardımcı olacak silüetin kent içi katılımın sağlanmasında öncelikli nitelikte gezi güzergâhları ve sağlıklı, kültürel şehir olgusunda kullanılır alan bloğundaki görselliği öne sürülmelidir.

Giderilemeyen silüette önde görünen modern mimari yapıları sokak olgusunda şaşırtacak nitelikte farklılık gösterdiği görülüyor. Anlaşılabilir bir fotoğrafta belgelendiğinde öne çıkan modern mimari eserleri çoğu silüette olduğu gibi ön planda görülmeyecek niteliğe getirilmeli, göz önüne serilen alanın gerek sit alanı gerekse de tarihi bölge içi olduğu tasarıda ön planda ele alınmalıdır.

Oluşumu bakımından tarihi değer arz eden bölgede oluşu sit kavramını ortaya getirmektedir. Yapılı sıralı evler tarihi kültürel olgunun dışa soyut bir biçimlenişini göstermektedir. Yaşam mekânları dar bir sokak olgusu yaşayanları birbiriyle kültürel etkileşim sağlamaktadır. Alan sonuç olarak bir kültürü mekânsal açıdan dışa vuran yerleşim öbeği niteliğindedir. Konuyu ele alırken bu sokak dokusunun kent içinde bir değişimi gizli bir yönüyle desteklemiş fakat görüntü bakımından koruma altında sokak içine müdahaleler görülmektedir. Açılan boş bölümler bu müdahaleler içinde kalan kısımlardır. Ele alınmasındaki en büyük etken sokak dokusunu daha konumuna uygun görselliğe geçirilebilecek durumların oluşumunu sağlamak içindir.

Sokak olgusunda dikkate alınan bu yapılar blok oluşum bazında aynı dönemi göstermektedir. Fakat gösterilen yenileme çabaları alanı görüntüsel bağlamda geçmiş den derlemeden yeniyi bulamayan bir değişim olduğu görülmektedir.

Yapısal olarak nitelendirildiğinde ve ele alındığında birçok mimar arkadaş gibi alanda pek görülmesini istemediğimiz nitelikte değişimin alanı kısıtlı bir bakış açısı ile değerlendirmeye kalkışıldığı görülmektedir.

Bu alan üzerine pek çok şeyi anlattık ve inceledikten sonra mimari bir göz ile göreceğimiz bir somut çalışmada anketler üzerinde farklı çevreler ve mimar katılımcılar üzerinde bu anket çalışması genel bir bakış ile tasarımsal yaklaşımları algılanmaya çalışılmıştır.

Bu alan pek çok dokuyu barındırdığı gibi alan çalışmasında değişik mimari dönemlerde oluşması gerekenden farklı bir yapılaşma bloğu görülmektedir. Görülen değişim farklı bir yapılaşmayı göz önüne sermiştir. Yanlış olsa dahi o dönemde yapılan yapıların görülen dokuda etkisi değişimi çok uç bir noktada gözler önüne sermektedir.

Yapı bloğu bazında değerlendirme alanımız üzerine değişimi sosyal değişim sürecinde bina tasarımlarındaki etkinin gelecek bir yaşam olgusu ortaya koyamadığı net bir görüştür. Yapı sallaşma değişim ve alt üst sosyal değerler bakımından da değerlendirdiğimiz bina ve siluet dokusu değişimi yapı bloğu bakımından değişimi olumsuz bir biçimselliğe itmiştir. Görülen yapı bloğu korumada bulunan yapıların diğer yapılar ile uyumu ve nasıl bir kültürel değişmeye uğraması gerektiği hakkında dönemseller değişimin sosyal gruplarca ne denli farklılık gerektirdiği görülmeye çalışılmıştır.

Yapıların bulunduğu alanın özelliklerini, malzeme, doku özellikleri yanında toplumun kültürünü geçmiş değerlerini yapıları döneme ait izlenimleri teknik veya biçimseller tercihlerini anlatımında barındırmaktadır. Bu değerler göz ardı edilmemelidir.

Yapılı çevrelerin gereklilikleri günümüzde olduğu gibi geç dönemlerde de belli ihtiyaçları karşılar niteliği usluu anlayışını kültürel çevreseller entegrasyonu sağlamla mümkün olmaktadır. Çevre ilkesi kültürel değişimi belli usluu anlayışlarının gelişimi ile alan siluetinde değişimi ritüelleri analizi alanın geç dönem ve geleneksel dönemde genel mimari usluuların kullanıldığını farklı biçimlerin kütle mimarisinin tekrarının alanın değişimin de yerel algıyı bozduğunu kültürel çevreseller değişiminin alan içi mimari usluu değerlerini yadırganır mimari niteliğe entegre ettiği görülmektedir. İrdelemede sonuç göstermek gerekirse yapı blokları genelde günü kurtarır mimari usluu niteliğindedir. Kültürel çevreseller yansıma daha genel anlamda görülememekte günü kurtarır mimari usluu entegre edilmektedir.

5. KAYNAKLAR

1. Tavşan, Cengiz, Y. Lisans Tezi, Trabzon Kenti Geleneksel Konut Cepheleri Örneğinde Kullanıcı Biçim Tercihleri Üzerine Bir Çalışma, Trabzon, 1993.
2. Yürekli, F., Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul, 1977.
3. Aksoy, Özgönül, Biçimlendirme, K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayını, Yayın No:83, Trabzon, 1977.
4. Güvenç, Bozkurt, Kültürün abc' si, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997.
5. Güvenç, Bozkurt, Sosyal Kültürel Değişme, Hacettepe Üniversitesi Yayını, Ankara, 1976.
6. Zeybekoğlu, Damla, Y. Lisans Tezi, Edirne Geleneksel Konut Mimarlığını Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörlerin İncelenmesi, Edirne, 2005.
7. Çevik, Sonay, Y. Lisans Tezi, Sokaklarda Mekân Oluşumuna Trabzon Ölçeğinde Tipolojik Bir Yaklaşım Örneği, Trabzon, 1984.
8. Velioglu Sağısöz, Ayşe, Y. Lisans Tezi, Trabzon Taş Yapı Konut Mimarisinde Cephe Elemanlarının Estetik Ağırlıklı İncelenmesi, Trabzon, 1987.
9. Öymen Gür, Şengül, Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2000.
10. Atik, Damla, Erdoğan, Nevnihal, Geleneksel Konut Mimarlığını Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler: Edirne'de Şinasi Dörtok Evi, Trakya Univ J Sci, 8, 1 (2007) 21-27.
11. Günçe, K., Ertürk, S., Tip Konut Projeleri Tehdidi Altındaki Geleneksel Konut Kültürü; Kuzey Kıbrıs Örneği, DAÜ Mimarlık Fakültesi, K.K.T.C, 2002.
12. Fischer, E., Sanatın Gerekliliği, The Necessity of Art, 14-164, 1966.
13. Lethaby, W. R., Arctecture Mysticism And Myth, 3, 1974.
14. Afanasiev, V., Felsefenin İlkeleri, 240, 214, 215, 1977.
15. Tekeli, İ., Çeşitli Sistem Yaklaşımları ve Bunların İç İlişkileri Üstüne, 35, 36, 1971.
16. Alexander, C., Notes On The Synthesis of Form, 19, 1970.
17. Tokatlı, A., Ansiklopedik Felsefe Sözlüğü, 125, 151, 1973.
18. Gombrich, E. H., Meditations on A Hobby House, 4, 7, 9,11, 1965.
19. Berk, İlhan, Atlas, s:115, 1976
20. Hillier, B., Leaman, A., Stansall, P., Bedford, M. Space Syntax, 1976.
21. Aksoy, Özgönül, Mimarın Yaşama Katılması, Trabzon, 1976.
22. Candaş Kahya, Nimet, Y. Lisans Tezi, Tarihi Çevre Korumada Yaklaşımlar ve Teknikler Örnekleme; Doğu Karadeniz Bölgesi Kentsel Sitleri, Trabzon, 2002
23. Alsaç, Üstün, Türk Mimarlığı, İletişim Yayınları, İstanbul, Ocak 1992
24. Yürekli, H., Yürekli, F., Türk Evi-Gözlemler Yorumlar, The Turkish House-A Concine Re-Evaluation, Yem Yayınları, İstanbul, Mayıs 2005
25. Çelik, D., Doktora Tezi, Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Peyzaj Mimarlığı Açısından Araştırılması: Beypazarı Örneği, Ankara, 2004
26. Özyaba, M. Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesi, ders notları, no:54, 424-467, Trabzon, 1999
27. Ulusoy, Z., Kentsel Korumanın Fiziksel ve Toplumsal Boyutları. 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulamalar Kolokiyumu, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık

- Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Koruma ve Yenileme Disiplin Grubu, 96-98, İstanbul, 1994
28. Middleston, M. Koruma Alanları. Mimarlık Dergisi, sayı:158, s.34-35, Ankara, 1979
 29. Çevik, S., Kentsel Tasarım Politikaları İçinde Yenileme-Canlandırma. 4. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Kentsel Tasarım Disiplin Grubu, İstanbul, 1993.
 30. Yazgan, M. E. ve Erdoğan, E. Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları:2, s.87, Ankara. 1992.
 31. Tunçer, M. Türkiye’de Bölge-Kent Planlaması ve Kentsel Tasarım: Uygulama Sorunları ve Görüşler. Geleceği Planlamak, Dünya Şehircilik Günü 24. Kolokiyumu, İzmir, 2003.
 32. Aysu, E., Eski Kent Mekânlarını düzenleme ilkeleri. İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Baskı Atölyesi, İstanbul, 1977
 33. Altınoluk, Ü., Binaların Yeniden Kullanımı, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s.19, 1998
 34. Calthorpe, P., The next Amerikan metropolit: ecology, community and the Amerikan dream, Princeton Architectural Press, New York, 1993
 35. Howard, E., Garden cities of tomorrow, Faber, London, 1960 1898
 36. Konuk, G. Kentsel tasarım Gelişimi-Kavram ve Teknikleri, Ders Notları, 1981
 37. Çubuk, M. Kentsel Tasarım. Tasarım Dergisi, sayı:16, s.101-102, İstanbul, 1991
 38. Velioglu Sağsöz, Ayşe, Doktora Tezi, Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma, Trabzon, 1992
 39. Kortan, Enis, Mimarlık Üzerine Bir Derleme, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s:9, 1973.
 40. Kuban, Doğan, “Evleri ve Kentleri Niye Korunmalı?”, İstanbul’dan Göremeye Kültür Mirasımız, Milliyet, İstanbul, s:154, 1984
 41. Sözen, Metin, TAPAN, Mete, age, s;9,
 42. Önal, Maruf, Mimarlık Nedir? Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul, Sayı:40 s;35, İstanbul, 1981/2
 43. Karaman, A. Kent İçi Açık Alanlar ve Dağılımı, Tarihi Eserler Gelişen Yeni Yapılaşma, Trabzon Kentinde Bir Uygulama Örneği, K.T.Ü Orman Fakültesi Yayını, Yayın No:155, Trabzon, 1991.
 44. Ertürk, S. Mimari Mekânın Algılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma. Doktora Tezi, K.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1984.
 45. Ungers, O.M. Entuerfen in der Historschen Strasse, Abakon Verlag, Berlin, 1975, 82-87.
 46. Kuban, Doğan, Panel Çağdaş Mimaride Geçmişin Değerlendirilmesi Sempozyumu Tasarım Dergisi, 7 (1990), 113-114.
 47. Gündüzalp, N. Klasik devir yapılarında Estetik açıdan Benimsenen temel kavramlar, Tasarım ve İnsan Bilimleri Ulusal Semineri, Der. Z. Ertürk, K.T.Ü. İnşaat Mimarlık Fakültesi Yayını, 1979,119-122.
 48. Özgen, S. Tarihi Çevre İçinde Üç Boyutlu Çalışmaların Cepheler Açısından Algılamaya Etkisi, 2009.
 49. Karaman, A. Kentsel Peyzaj, Yapı Dergisi, 89 (1989), 54-58.
 50. Branca, A.F. Tarihsel Çevrede Yapı Eylemi, Çev. Özgür Ecevit, Mimarlık Dergisi, 1 (1979), 45-46.

51. Yücel, A. Mimarlıkta İdeolojiler, Yenilikçi Tasarım ve Tarih, Mimarlık Dergisi, 2 (1982), 16-19.

ÖZGEÇMİŞ

İlk, orta ve lise eğitimi aynı ilde tamamladı. 2003 – 2007 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümünden mezun oldu. KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsünde yüksek lisans eğitimine başladı. Yazar iyi düzeyde İngilizce bilmektedir.

